

Stadsbyggnadsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till gatu- och samhällsmiljönämnden

Datum:
2025-02-14

Diarienummer:
GSN-2025-00230

Handläggare:
Anna Sander

Skötselplan avseende förstärkningsytor för cinnoberbagge

Förslag till beslut

Gatu- och samhällsmiljönämnden beslutar

1. **att** godkänna skötselplanen för förstärkningsytor i och kring Uppsala stad i enlighet med **bilaga 1**, samt
2. **att** ge stadsbyggnadsförvaltningen mandat att vid behov justera åtgärderna i skötselplanen men bibehålla den totala mängd och kvalitet på livsmiljöer som redovisas i skötselplanen.

Ärendet

För att långsiktigt säkra livsmiljöer för den rödlistade arten cinnoberbagge och samtidigt kunna bygga ut Uppsala behöver kommunen genomföra förstärkningsåtgärder i naturreservat och tätortsnära skogar. Åtgärderna beskrivs i en skötselplan och syftar framför allt till öka tillgången på död ved av främst asp, vilket är avgörande för cinnoberbaggens fortlevnad, se **bilaga 1**.

Beredning

Ärendet har beretts inom stadsbyggnadsförvaltningen.

Ärendet har inga konsekvenser ur ett jämställdhets- eller barnperspektiv. Genom att vidta åtgärderna i skötselplanen möjliggörs byggnation inom andra delar av kommunen, där cinnoberbaggen idag har livsmiljöer. Detta är positivt ur ett näringslivsperspektiv.

Föredragning

Cinnoberbaggen finns i Sverige bara i Uppland och i södra Gästrikland och den finns i flera av Uppsalas tätortsnära skogar, bland annat där exploatering planeras. En stor del av populationen finns i södra Uppsala. Den är beroende av nyligen döda träd (främst asp) samtidigt som den har en svag spridningsförmåga. Arten är rödlistad och klassad som starkt hotad. Den är en nyckelart som är av stor betydelse för många arter i ekosystemet. De skötselåtgärder som genomförs för cinnoberbaggen gynnar därför också många andra artgrupper, exempelvis fåglar, fladdermöss och andra insekter.

Uppsala kommun arbetar med biologisk mångfald som ett viktigt mål, och som en del i Agenda 2030.

Stadsbyggnadsförvaltningen har låtit utföra ett flertal utredningar, inventeringar och modelleringar för att ta ett helhetsgrepp över hur kommunen kan bibehålla cinnoberbaggens långsiktiga ekologiska status, även när planerade exploateringar genomförs.

En av åtgärderna är att införa förstärkningsytor för cinnoberbagge på platser som är skyddade som naturreservat, eller på annat sätt inte bedöms vara aktuella för kommande exploatering. På dessa platser ska cinnoberbaggen kunna utveckla starka livsmiljöer över lång tid. Upplandsstiftelsen har tagit fram en skötselplan som redovisar förslag på både platser och specifika åtgärder som gynnar cinnoberbaggen på respektive plats, **bilaga 1**.

Arbetet med dessa åtgärder ska dokumenteras och följas upp för att se om åtgärderna ger önskad effekt. Åtgärderna kommer sannolikt behöva justeras efter hand för att vara effektiva och förenliga med andra naturvårdsinsatser och med friluftslivet. Ny kunskap kan tillkomma och förutsättningar förändras. Det är dock viktigt att den totala mängden och kvaliteten på livsmiljöer som redovisas i skötselplanen bibehålls. Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att justeringar kan göras inom ramen för den skötselplan som bifogas.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnaderna uppgår till 4,5 miljoner kronor per år och finansieras av kommunstyrelsens exploateringsverksamhet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 14 februari 2025
- Bilaga 1, Skötselplan för förstärkningsytor i och kring Uppsala stad

Stadsbyggnadsförvaltningen

Anna Axelsson
Biträdande stadsbyggnadsdirektör

Cinnoberbagge

Stadsbyggnadsförvaltningen
Rapport

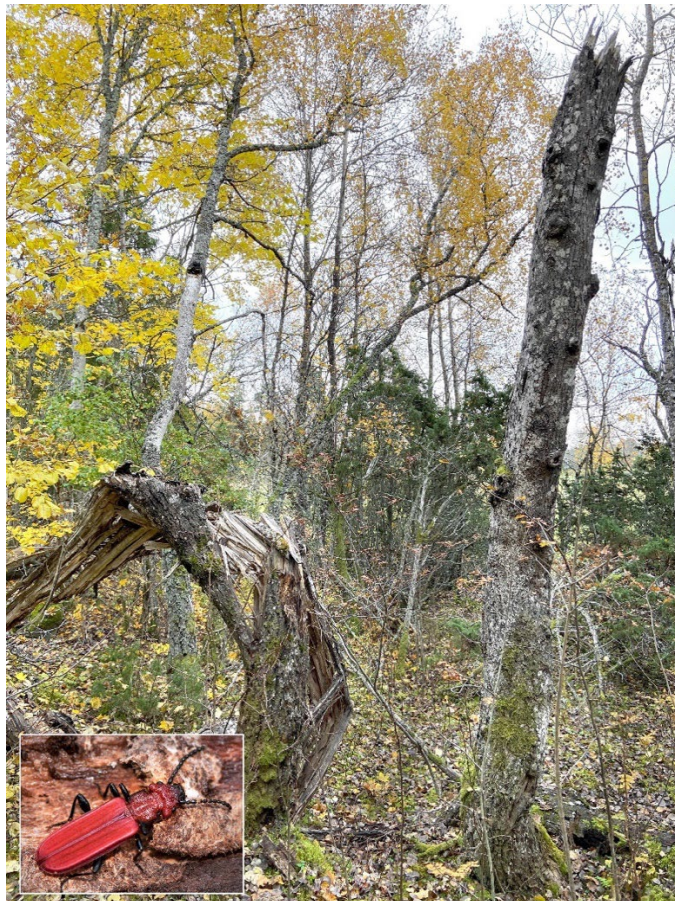
Datum:
2024-10-04

Diarienummer:
PBN-2021-00-1386
KSN-2024-00-806

Handläggare:
Gry Benediktson, Anna Jakobsson, Jochen Schreiber

Version/DokumentID: Version 1

Skötselplan för förstärkningsytor i och kring Uppsala stad

Innehåll

Inledning	3
Cinnoberbaggens ekologi	3
Metodik	5
Kvalitetsklassning av potentiella livsmiljöer	6
Potentiella förstärkningsytor	6
Planerad exploatering	6
Skötselåtgärder	6
1. Fäll enstaka aspar	7
2. Röjning	8
3. Bekämpning av främmande träd- och buskslag	10
4. Uthuggning av gran och/eller björk	11
5. Naturvårdsbränning	13
6. Stängsling	14
Skötselåtgärdernas omfattning	15
Områden med möjliga behov av skötselåtgärder i framtiden	16
Andra åtgärder som gynnar cinnoberbagge	17
Lämna död lövved i betesmark och lövängar	17
Gynna asp och sälg i kommunens skogsbestånd	18
Skapa död ved	18
Faunadepåer	18
Källförteckning.....	21

Bilagor

1. Klassningsmetodik för potentiella livsmiljöer för cinnoberbagge i Uppsala kommun
2. Klassning av förstärkningsytor
3. Primär skötselåtgärd i respektive förstärkningsyta
4. Klassning av områden för planerade exploatering och potentiella förstärkningsytor

Inledning

Upplandsstiftelsen har av Uppsala kommun fått i uppdrag att ta fram en skötselplan för att gynna cinnoberbagge i utpekade förstärkningsytor inom den lokala populationens utbredningsområde i och kring Uppsala stad. I arbetet har ingått att bedöma och klassa skogsbestånd som bedöms ha förutsättningar att hysa cinnoberbagge inom tidsramen för planerad exploatering. Tanken är att förstärkningsytorna ska utvecklas till lämpliga livsmiljöer för cinnoberbagge. Syftet är att säkerställa den kontinuerliga ekologiska funktionen i cinnoberbaggens utbredningsområde samtidigt som vissa livsmiljöer tas i anspråk för planerad exploatering.

Cinnoberbaggens ekologi

Cinnoberbaggens utbredning i Sverige är numera begränsad till Uppland och ett fåtal platser i södra Gästrikland. Den är beroende av nyligen döda träd (främst asp), samtidigt som den har en svag spridningsförmåga. Därför är arten rödlistad och klassad som starkt hotad, (EN). Cinnoberbagge är upptagen i bilaga 2 och 4 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas enligt 4a § artskyddsförordningen.

Cinnoberbaggs-larven lever under barken i två år innan förpuppningen sker. Ett träd kan således samtidigt hålla flera generationer en längre tid. Substratet är bara lämpligt så länge barken sitter kvar. Klena träd är därför endast funktionella under en mycket kort period och kanske bara frambringa en enda generation innan det är förbrukat. Det vill säga trädet har ingen funktion efter tre-fyra år. Grova träd, över 40 cm i diameter, kan däremot fungera under längre tid, minst fem år, från stående träd med partier av lämplig kvalitet till liggande träd (låga) med grov bark som sitter kvar längre än på ett klenare träd med tunnare bark.

Cinnoberbaggen behöver kontinuerlig tillgång på nydöda, lämpliga träd i sin närmiljö. Arten är huvudsakligen knuten till död asp. Men under senare år då många almar dött av almsjukan har cinnoberbagge kunnat nyttja almarna som substrat. Populationen fick ett uppsving i och med detta och har spridit sig till flera nya områden i och i närheten av Uppsala stad. Nu när de flesta almar är döda och har tappat sin bark eller är nedsågade minskar lämpligt substrat för arten. Cinnoberbaggen kan dock nyttja andra trädslag bland annat sälg, tall och poppel, men asp är fortfarande det viktigaste trädslaget för cinnoberbagge, (fig. 1). Den plötsliga uppgången av populationen har också medfört att arten sprider sig på ett sätt man inte sett tidigare och nya lokaler påträffas nu regelbundet i och kring Uppsala stad.

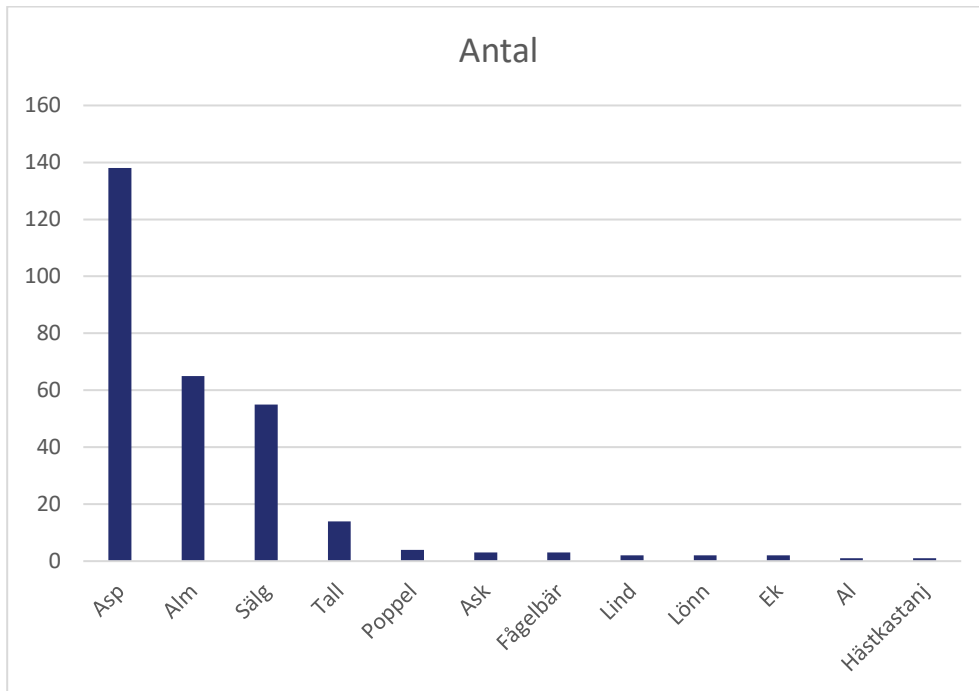

Fig. 1. Antal fynd av cinnoberbagge i olika trädslag kring Uppsala stad under perioden 2010–2024, (Artportalen).

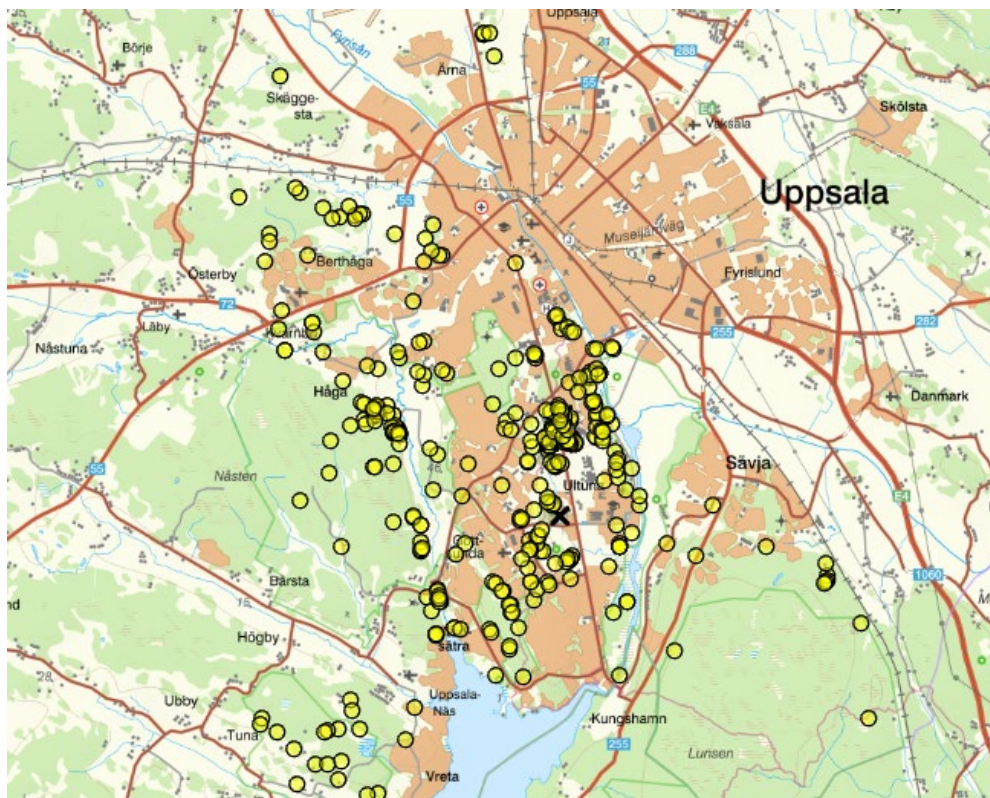

Fig. 2. Fynd av cinnoberbagge i och kring Uppsala under perioden 2010–2024, (Artportalen).

Fig. 3. Grova, nydöda aspar är det viktigaste substratet för cinnoberbaggen. Med grov menas 40 cm i diameter och uppåt, och med nydöd menas de första 5 åren efter att trädet dött.

Metodik

Kommunen har sedan tidigare låtit utföra modellering av kommunens skogsbestånd för att hitta områden med förekomst av lövträd som skulle kunna användas som förstärkningsytor där skötselåtgärder kan förbättra förutsättningarna för cinnoberbagge. För att validera modelleringens resultat har inventering av kvaliteten i samtliga modellerade förstärkningsytor genomförts. För att kunna jämföra med områden som kan komma att avverkas i och med planerad exploatering har även inventering av dessa områden genomförts. Som underlag till inventeringen användes en översiktlig flygbildstolkning med utpekade ytor som tänkbara förstärkningsytor för cinnoberbagge, samt kommunens skogsbruksplaner när sådana funnits tillgängliga. Utöver detta har flera informella underlag använts i arbetet.

Skogsområden som har undersökts i fält ligger huvudsakligen i ett stråk från Vårdsätraskogen mot nordväst, utmed Gottsundagipen, delar av Nåsten, norrut till Stenhagen och Rickomberga. Dessutom har lämpliga förstärkningsytor eftersökts vid Rosendal, Sunnerstaåsen, Lilla Djurgården och Hammarskog.

Bestånd som, på kort eller lång sikt, har möjlighet att hysa cinnoberbagge har beskrivits och andelen asp har uppskattats liksom förekomsten av grov asp och inslaget av döda, döende aspar. Även inslaget av andra lövträd som kan hysa cinnoberbagge såsom sälg har noterats. Bestånden har sedan delats in och klassats i en 3-gradig skala, (bilagor 3-). För varje bestånd i klass 1–3 föreslås lämplig skötselåtgärd. I många fall rekommenderas två olika åtgärder med olika prioritet och som behöver göras i olika skeden. Skogsbestånd som besökts i fält, men som bedömts

sakna strukturer och livsmiljöer för cinnoberbaggen har kallats klass 0. Metodiken för inventeringen beskrivs närmare i Bilaga 1.

Fältarbetet genomfördes av Pär Eriksson och Gillis Aronsson i oktober 2023 och januari-april 2024 som även tagit fram de skötselåtgärder som planen inkluderar. Föreslagna skötselåtgärder och avgränsningar har också diskuterats med Länsstyrelsen. Bedömning av föreslagna skötselåtgärders konsekvenser för friluftslivet har gjorts av Karolina Vessby. För kartbearbetning står Per Stolpe.

Skötselplanen är ett levande dokument och kan komma att justeras i samband med uppföljning och utvärdering av skötselåtgärdernas effekter. En plan för hur uppföljning ska ske kommer att tas fram av kommunen i samarbete med sakkunnig person.

Kvalitetsklassning av potentiella livsmiljöer

Potentiella förstärkningsytor

Totalt har cirka 558,8 hektar potentiella förstärkningsytor inventerats, varav 232,8 hektar har bedömts tillhöra klass 1–3 och 326 hektar är skogsbestånd som inte innehåller tillräckligt med lämpligt habitat för cinnoberbaggen (klass 0).

Arealer för klass 1–3 är följande:

Klass 1	36,6 ha
Klass 2	153,0 ha
<u>Klass 3</u>	<u>43,3 ha</u>
Totalt	232,8 ha
Klass 0	326,0 ha

Planerad exploatering

Totalt har cirka 559,4 hektar potentiella livsmiljöer i områden planerade för exploatering inventerats, varav 82,7 hektar har bedömts tillhöra klass 1–3. 476,7 hektar innehåller inte tillräckligt med lämpligt habitat för cinnoberbagge (klass 0).

Arealer för klass 1–3 är följande:

Klass 1	26,7 ha
Klass 2	29,2 ha
<u>Klass 3</u>	<u>26,7 ha</u>
Totalt	82,7 ha
Klass 0	476,7 ha

Resultatet av samtliga inventeringar redovisas i bilaga 4 a-i.

Skötselåtgärder

För att säkerställa den kontinuerliga ekologiska funktionen i cinnoberbaggens livsmiljö behöver kvaliteten i förstärkningsytorna höjas i minst motsvarande grad den kvalitetsförlust som förväntas ske till följd av planerad exploatering inom den lokala populationens utbredningsområde.

Av de 558,8 hektar potentiella förstärkningsytor som inventerats har 232,8 hektar bedöms ha förutsättningar att hysa cinnoberbagge inom tidsramen för planerad exploatering. Det är skogsbestånd med klass 1-3 som bedöms ha dessa förutsättningar. I 185,5 av dessa hektar har skötselåtgärder föreslagits. Klassningen av de förstärkningsytorna där skötselåtgärder föreslås redovisas på karta i Bilaga 2. Ytterligare drygt 40 hektar kan komma att bli aktuella för framtida skötselåtgärder.

Den fortsatta skötseln i förstärkningsytorna har stor betydelse för hur cinnoberbaggens population stärks och utvecklas, och påverkar förutsättningarna för att planerad exploatering ska kunna genomföras.

Sex olika skötselåtgärder har föreslagits (se beskrivning i avsnitt 1-6 nedan). För varje förstärkningsyta föreslås en till två skötselåtgärder, där den ena åtgärden är prioriterad att göra först. I bilaga 3 a-e finns kartor över förstärkningsytorna där prioriterad åtgärden i respektive förstärkningsyta redovisas med olika färger.

1. Fäll enstaka aspar

Den enskilt vanligaste åtgärden som rekommenderas är att fälla enstaka aspar. På så sätt tillskapas substrat som cinnoberbaggen snart kan kolonisera och nyttja under några år. De träd som är lämpligast bör ha en diameter i brösthöjd som är över 20 cm, men inte grövre än 40 cm. Anledningen till att man bör undvika att fälla över 40 cm i diameter är att de ofta är gamla och kan ha andra naturvärden som inte bör förstöras, exempelvis hackspetthål, eller hysa andra arter. Det är därför bättre att dessa får självdö. Aspar mellan 20-40 cm i diameter är relativt vanliga och har goda förutsättningar att koloniseras av cinnoberbagge. Åtgärden bör planeras så att den sprids över tid och rum och utföras där lämpligt substrat saknas. Utöver denna effekt så innebär åtgärden att föryngringen av asp gynnas då trädet snabbt slår upp rotskott sedan det fällts. Åtgärden medför i många fall att klass 2-objekt kan föras till klass 1 efter att åtgärden genomförts en viss tid. Det kan också vara lämpligt att skapa högstubbar av äldre aspar som komplement till att fälla hela träd. Att fälla aspar har visat sig vara den mest effektiva metoden att skapa ett bra substrat för cinnoberbagge jämfört ringbarkning eller andra sätta att "veteranisera" trädet. Av erfarenhet hittas cinnoberbagge oftare på fällda träd än på ringbarkade träd. Då man fäller aspar för att gynna cinnoberbagge bör man bevara stammen i sin helhet så långt möjligt och inte kapa stammen i mindre bitar eftersom substratets varaktighet förkortas.

Att tänka på beträffande friluftslivet

Då träd fälls bör man beakta hur människor rör sig i området och säkerställa att det går att ta sig in och ut ur skogspartiet så att inte förutsättningarna att använda stigar och röra sig i skogen försvåras. Extra hänsyn bör tas nära bostäder, intill gång- och cykelvägar och längs välbesökta stigar.

Undvik också att fälla eller placera fällda aspar intill stigar, i närheten av tät bebyggelse. Detta för att inte locka nyfikna cinnoberbagge-letare att lyfta på barken eftersom det kan medföra att substratens livslängd minskar kraftigt.

I välbesökta skogar och nära stigar inte är lämpligt att lämna aspar hängande på sina egna grenar, eftersom det kan utgöra en säkerhetsrisk.

Fig. 4. Där det är brist på lämpliga substrat för cinnoberbagge kan man fälla och lämna kvar enstaka aspar, gärna på ett varierat sätt. Några med markkontakt andra mot ett stenblock eller en bergvägg.

Fig. 5. Då man fäller aspar för att gynna cinnoberbaggen bör man helst inte kapa stammen i mindre bitar eftersom substratets varaktighet förkortas. Bilden visar ett exempel på när en stam kapats i för korta stamdelar.

2. Röjning

Röjning föreslås främst yngre till medelåldriga bestånd eller områden med rik aspförnyring. Åtgärden syftar till att gynna asp (och sälg), genom att röja mindre granar och annat lövsly än asp (och sälg). Det är en fördel att röjningen utförs när träden bär löv för att lättare kunna skilja asp från andra liknande lövträd.

Att tänka på beträffande friluftslivet

Större mängder röjningsris kan försämra möjligheten att röra sig i ett område. Därför är det viktigt att inte avsevärt försämra framkomligheten i områden som är speciellt attraktiva för friluftslivet. Det gäller främst i Nåsten (yta 22, 29, 31, 39). Förslagsvis kan man lämna vissa stråk oröjda, på lämplig plats ordna riset i risormar eller motsvarande, eller ta ut delar av röjningsriset.

Fig. 6. Den täta granföryngringen runt asparna kommer om några år skapa en tät skuggig miljö kring asparna. Det är lämpligt att utföra en röjning av små granar innan de blivit större och svårare att hantera.

Fig. 7. Vid lövröjning där man vill gynna aspföryngring är det bäst att utföra åtgärden under sommarhalvåret då det är lättare att skilja asp och sälg från andra lövträd. På denna vinterbild finns sly av björk, rönn, asp, sälg, lönn och ek.

3. Bekämpning av främmande träd- och buskslag

Bekämpning av främmande arter är en viktig åtgärd för att gynna tillväxten av asp. Bekämpningen omfattar främst silvergran, men även contortatall, häggmispel och andra främmande träd- och buskslag. Bekämpningen av silvergran är mycket angelägen då de utgör en stark konkurrent till inhemska trädslag och i vissa fall, speciellt i Vårdsätraskogen, lett till täta, i det närmaste ogenomträngliga ungskogar. När täta silvergransbestånd avvecklats finns goda förutsättningar för att en lövrik blandskog med asp etablerar sig.

Att tänka på beträffande friluftslivet

I tätortsnära områden bör man frakta ut riset om det blir större mängder.

Fig. 8. Bekämpning av främmande träd- och buskslag som är konkurrensstarka och har lätt att sprida sig bör göras för att gynna asp. Här en tät vägg av silvergran i Vårdsätmaskogen.

4. Uthuggning av gran och/eller björk

I flera yngre till medelåldriga bestånd föreslås avverkning eller utglesning av gran och/eller björk. Åtgärden syftar till att öka solinstrålningen som är gynnsam för aspföryngring, i synnerhet då äldre, levande aspar friställs. Åtgärden gynnar också tall och vissa andra lövträd som ibland nyttjas av cinnoberbagge.

Aspsly är attraktivt för älg och rådjur som gärna betar de unga trädplantorna. Har man bra aspföryngring som inte är hårt betad är det viktigt att vara rädd om den. Därför är det viktigt inte röja dessa aspuppslag utan låta dem självgallras medan aspskogen växer upp.

Att tänka på beträffande friluftslivet

Vid avverkning av gran och/eller björk i bostadsnära läge bör man före åtgärd fundera på hur den skog man skapar kommer att fungera ur rekreationssynpunkt. I skogarna kring gång- och cykelvägarna runt Stenhagen (område 832 och 839) där uthuggning av gran och björk föreslås är skogen mycket varierad och sedan tidigare troligen skött med ett friluftsperspektiv. Det är viktigt att dessa bestånd fortsätter vara attraktiva och inte går från öppen luckig skog till större ytor med tät föryngring. Tät föryngring kan skapa barriärer och göra skogen mindre intressant att vara i. Däremot finns inget hinder att friställa äldre aspar, gynna aspsly före andra trädslag, spara aspkloner eller skapa luckor. Det är också positivt att göra åtgärder som bidrar till flerskiktning i yngre, tätare bestånd.

Fig. 9. Avveckling av granplanteringar kan gynna aspar på två sätt. Dels får asparna mer utrymme, dels skjuter de rotskott och bildar en tät föryngring. Bilden visar ett exempel på när röjning av gran är lämpligt för att ge asparna mer utrymme och samtidigt ge möjlighet till aspföryngring.

Fig. 10. För att gynna asp och aspföryngring bör björk glesas ut i vissa bestånd.

Fig. 11. Aspen bildar ofta en tät föryngring från rotskott då man avverkar andra träd kring stammen.

5. Naturvårdsbränning

Naturvårdsbränning föreslås i ett par bestånd där en sådan skötsel är lämplig ur allmänekologisk synvinkel såväl som specifikt för cinnoberbagge. Metoden är mycket användbar för att upprätthålla en naturlig träslagsblandning av tall och lövträd. Bränning föreslås i två områden i norra delen av Nåsten (nr 26 och 53).

Att tänka på beträffande friluftslivet

Åtgärden kräver planering och bör anpassas till friluftslivet på ett genomtänkt sätt. Det nordligare av de föreslagna områdena för bränning (nr 26) är en bostadsnära öppen luckig talldominerad skog som ligger kring en av huvudvägarna in i naturreservatet Hågadal-Nåsten. Beståndet är lätt att komma till och lätt att vara i. Det sydligare området (nr 53) där naturvårdsbränning föreslås har inte lika stor betydelse för friluftslivet.

Vid behov glesas skogsbeståndet ut innan naturvårdsbränning. Detta för att ta bort eventuella träd, exempelvis granar, som efter naturvårdsbränning skulle kunna utgöra riskträd.

Inför och efter naturvårdsbränning är det viktigt att informera på platsen.

Fig. 12. Naturvårdsbränning skapar ofta en rik lövföryngring.

6. Stängsling

Stängsling med viltstängsel har föreslagits i vissa bestånd där föryngringen av asp borde vara riklig, men är svag på grund av högt betestryck från älg och rådjur. Det gäller särskilt skogsområden i Nåsten. Åtgärden är effektiv men kostsam. För att vara helt säker på att alla älgar stängs ute krävs ett cirka 2,5 meter högt stängsel. Ett 2,20 meter högt stängsel bedöms dock vara tillräckligt för att uppnå syftet med åtgärden. Det är samma höjd som krävs längs vägar och bedöms vara tillräckligt högt för att hålla de flesta djur utanför och därmed minska betestrycket, även om fullvuxna, friska älgar skulle kunna hoppa över. Stängslet kan tas bort när träden nått över beteshöjd, det vill säga omkring 2,5 meter, vilket kan ta mellan 3-15 år beroende på markens bördighet och betestrycket.

Att tänka beträffande friluftslivet

För att minimera påverkan på friluftsliv ska området delas upp i flera inhägnader så att markerade leder och skidspår hamnar utanför stängslet. Möjlighet att ta sig in i och genom de stängslade områdena ska ges via övergångar eller andra lämpliga anordningar utan att minska hägnets höjd.

Längs stigar som går intill stängsel behöver skyltar med information om skötselåtgärden sättas upp.

Fig. 13. Högt stängsel behövs ibland för att skydda aspföryngring mot bete av älg och rådjur.

Fig. 14. Betesskador av älg på unga lövträd försvårar uppkomsten av lövrika skogar.

Skötselåtgärdernas omfattning

Arealer för de primära sköselförslagen i respektive förstärkningsyta fördelas enligt följande:

Fäll enstaka aspar	62,3 ha
Röjning	28,6 ha
Bekämpning av främmande träd- och buskslag	29,2 ha

Uthuggning av gran och/eller björk	54,6 ha
Naturvårdsbränning	5,0 ha
Stängsling	5,8 ha
Totalt	185,5 ha

Områden med möjliga behov av skötselåtgärder i framtiden

I vissa områden med naturskogsartad prägel där cinnoberbagge kan leva där redan idag har inga skötselåtgärder föreslagits. Det gäller dels i aspdominerade bestånd där självgallring successivt skapar död aspved på ett naturligt sätt, dels i gammal barr- eller blandskog där andelen asp kan vara mycket låg (omkring 5%). Även om skogen ska lämnas för fri utveckling kan det finnas framtida behov att göra mindre åtgärder som stärker cinnoberbaggens överlevnad, exempelvis att skapa död aspved. Om behov av åtgärder uppstår, lyfts dessa områden in i skötselplanen. Områdena omfattar totalt 40,5 hektar och ingår även i den långsiktiga planen för placering av faunadepåer.

Fig. 15. Naturskogsartade bestånd med inslag av levande och döda aspar är ofta en optimal miljö för cinnoberbagge.

Fig. 16. I en orörd skog skapas död ved på naturlig väg genom konkurrens och successiv självgallring. Därför bör täta aspbestånd inte gallras i onödan.

Andra åtgärder som gynnar cinnoberbagge

Lämna död lövved i betesmark och lövängar

I vissa områden som sköts som betesmark är inslaget av asp påtagligt i bryn och på åkerholmar, och i ett par fall har cinnoberbaggen påträffats i hagmarker. Kommunen tillåter förekomst av döende och döda träd i dessa marker. Likaså i lövängar som kommunen sköter. Ibland förläggs även faunadepåer i lövängarna.

Fig. 17. Värdefull asp i beteshage.

Gynna asp och sälg i kommunens skogsbestånd

På flera platser i kommunen görs generella åtgärder för att gynna asp, sälg och andra lövträd inom kommunens skogsbestånd.

Skapa död ved

Kommunen arbetar med att skapa död ved genom att skapa högstubbar av asp och placera ut faunadepåer

Faunadepåer

Vid kommande avverkningsåtgärder inför exploatering är det viktigt att ta vara på fällda aspar och sälgar (ibland även alm och tall), speciellt grova träd. Trädstammarna bör sedan placeras ut i olika förstärkningsytorna så att cinnoberbagge har möjlighet att kolonisera stockarna. I dagsläget bedöms en spridning av arten möjlig till samtliga förstärkningsytorna som ingår i skötselplanen. Faunadepåernas livslängd beror främst på

stammarnas grovlek, men även stammarnas längd och placering har betydelse. En faunadepå bedöms vara aktuell som substrat i 3-6 år.

En plan för placering av de avverkade träden kommer tas fram och biläggas denna skötselplan. Planen ska tydliggöra i vilken ordning och omfattning död ved ska placeras i de olika förstärkningsytorna. Förutom förstärkningsytorna kan det även bli aktuellt att placera ut faunadepåer i andra befintliga livsmiljöer inom den lokala populationens utbredningsområde. Till exempel för att stärka upp spridningsvägar eller gynna arten i befintliga livsmiljöer där inga andra skötselåtgärder görs, särskilt om livsmiljöer tas i anspråk i närheten. Ett annat exempel där utplacering av faunadepåer är lämpligt är de områden som i framtiden kan bli aktuella att inkludera i denna skötselplan (se ovan).

Stammar som flyttas till faunadepåer bör helst vara så långa som möjligt. Dessutom bör de inte läggas i en stor trave, utan placeras mer glest, gärna där några stockar ligger lutade mot stenblock eller dylikt, det vill säga delvis utan markkontakt. Det är lämpligt att man informerar allmänheten om faunadepåns syfte med en lämplig skylt.

Fig. 18. Det är lämpligt att man informerar om faunadepåernas syfte, i synnerhet om de ligger i anslutning till väl använda stigar eller liknande.

Fig. 19. Aspar som måste fällas bör sparas i faunadepåer på lämpliga platser. Särskilt viktigt är det att spara grova stammar. Stockarna i faunadepån bör inte placeras på varandra i en trave utan ska helst ligga något utspridda. De får gärna placeras något mer utspridda än vad bilden visar. Stammen bör helst kapas i längre delar än vad bilden visar.

Fig. 20. Aspstockar i faunadepåer bör läggas oregelbundet och lite utspritt, gärna med några stammar som inte ligger platt mot marken. Stockarna bör vara så intakta som möjligt vikt som bilden visar och inte sågas upp i mindre bitar om det är möjligt. I första hand placeras faunadepåer en bit ifrån större stigar men i vissa fall kan de placeras som i bilden.

Källförteckning

Publicerade referenser

Ekologigruppen, 2019. Spridningsanalys för den hotade arten cinnoberbagge, Uppsala kommun. Analys av lämpliga livsmiljöer och spridningssamband för den skyddade skalbaggsarten cinnoberbagge.

Kindvall, O. Sterenborg, M. (2023): Sårbarhetsanalys för cinnoberbagge i relation till aktuella exploateringsplaner i Uppsala 2023. Calluna AB.

Naturföretaget 2019. Naturvärdesinventering i ett område i Gottsunda, Uppsala stad.

Naturvårdsverket 2013. Åtgärdsprogram för skalbaggar på gammal asp.

Uppsala kommun, 1998. Skötselplan för naturreservatet Hågadalen-Nåsten.

Uppsala kommun, 2018. Skötselplan för naturreservatet Hammarskog.

Uppsala kommun, 2022. Skötselplan för naturreservatet Gula stigen.

Opublicerade referenser

Aronsson, G., 2022. Cinnoberbagge i stråket mellan Gottsundagipen och Elfrida Andrées väg.

Jonsell, M., 2014. Cinnoberbagge i naturreservatet Hågadalen-Nåsten och i utlagda aspvältor därstädes.

Jonsell, M., 2018. Inventering av cinnoberbagge och dess livsmiljö i södra Uppsalas stadsdelar.

Jonsell, M., 2018. Inventering av cinnoberbagge och dess livsmiljö i två detaljplaneområden i Ulleråker.

Digitala källor

Artportalen 2024. <https://artportalen.se/>

ArtDatabanken, Artfakta 2024. <https://artfakta.artdatabanken.se/>

ArtDatabanken, Rödlisterade arter i Sverige 2020. <https://artfakta.artdatabanken.se/>

Lantmäteriets kartor.

Uppsala kommuns skogsbruksplaner: Berthåga, Håga, Vårdsätra, Kronparken, Sunnerstaåsen, Lilla Djurgården och Hammarskog

Bilaga 1

Klassningsmetodik för potentiella livsmiljöer för cinnoberbagge i Uppsala kommun

Metodiken är framtagen för Uppsala kommun av Pär Eriksson och Gillis Aronsson på Upplandsstiftelsen, med input från Mats Jonsell, SLU.

Ekologi och habitat

Den vuxna cinnoberbaggen påträffas främst under parningstid i april-maj. Honan lägger ägg på nyligen döda, stående eller liggande stammar och larven utvecklas sedan i innerbarken under minst två år innan förpuppningen sker. Huvudsakligen nyttjas asp, men även poppel, alm, sälg eller tall är lämpligt substrat, mer sällan andra lövträd. Grova träd är mest fördelaktigt eftersom tjock bark ger skydd för larven under längre tid jämfört med tunnare bark på klena stammar. Som mest kan 2–3 generationer utvecklas i ett grovstammigt träd.

Döda träd som är vitrötad från exempelvis svampar av *Trametes*-släktet är ofta mindre lockande för cinnoberbagge. Men ibland förekommer endast sådan vitröta i delar av stammen medan andra partier kan vara mer gynnsamma. Gamla levande träd kan ha partiella ytor av död ved och kan leverera ett livssubstrat för cinnoberbagge under lång tid innan det är helt dött och trädet blir barklöst.

Det är en fördel om skogsbestånd har en viss olikåldrighet så att nytt substrat, för cinnoberbagge, successivt kan skapas. Gamla barklösa lågor och högstubbar är en positiv faktor, då skogsområdet kan ha hyst cinnoberbagge tidigare och ökar därmed sannolikheten för att den kan finnas kvar i närheten. Att skogen har ljusöppna ytor (gläntor) är ofta ett tecken på att skogen inte skötts på länge och en viss solinstrålning är ofta gynnsamt. Inslaget av senvuxna träd som växer på exempelvis hållmarker/blockig mark är positivt. Dessa träd kan vara av hög ålder utan vara särskilt grova och högvuxna.

Klassning

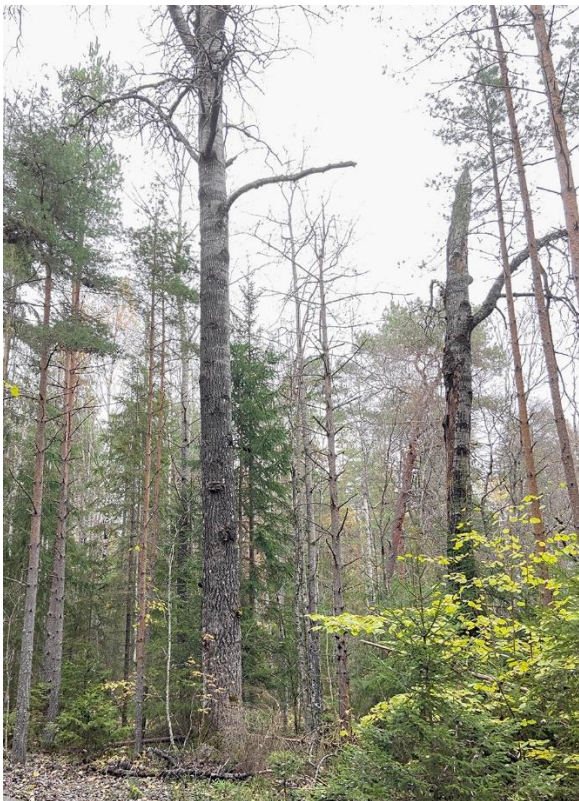
I bilagan finns det fältprotokoll som utgör grunden för kvalitetsklassning av potentiella livsmiljöer för cinnoberbagge. Nedan beskrivs de olika klasserna 1-3 samt klass 0.

Klass 1

Klass 1 utgörs av skogsbestånd som i nuläget har lämplig struktur och karaktär där cinnoberbagge kan leva. Området har redan en konstaterad förekomst av cinnoberbagge, eller har mycket goda förutsättningar att bli koloniserat inom de närmaste åren. Sannolikheten är sedan stor att arten finns kvar i området under längre tid, även på tall vilket annars är ovanligt. Stora, grova träd håller längre som substrat än klenare träd. Kombinationen med återkommande lämpliga substrat av grov asp, en stor mängd grov, död alm orsakat av almsjukan, kontinuerlig tillgång på död ved av flera andra lövträdsarter och det gamla, grova tallbeståndet verkar vara särskilt gynnsamt för cinnoberbagge.

Klass 1. Bestånd med döda träd och goda överlevnadsmöjligheter för cinnoberbagge.

Klass 1. Gamla aspar och grova asphögstubbar är mycket värdefulla för cinnoberbagge.

Klass 1. Vissa av klass 1-objekten utgörs av unika skogsbestånd med jättetallar, grov asp och död alm i Ulleråker.

Övergripande miljöbeskrivning av klass 1-områden

Bestånden är ofta äldre, >80 år, och kan ha stor variation när det gäller trädslagsblandning. Förekomsten av döda träd, som är lämpliga för cinnoberbagge, är god och nydöda träd genereras successivt. Markhistoriken kan variera från en spontant igenväxande hagmark till ren skogsmark med äldre träd. I vissa fall kan även skog något yngre än 80 år komma i fråga om området inte varit föremål för skogsvård under lång tid så att döda träd ansamlats. Beståndet kan vara såväl slutet som luckigt med gläntor. Även yngre skog med gamla överståndare, där några fallit och blivit lågor kan platsa in i denna klass.

Substrattillgång i klass 1-områden

I ett klass 1-objekt finns ofta gott om döda, klenta till medelgrova träd av främst asp, sälg, alm och tall. Vanligtvis förekommer även grova döda träd, (stamdiameter över 40 cm). Substrat för cinnoberbagge utgörs av stående ganska nyligen döda träd, högstubbar och lågor med barken kvarsittande.

Klass 2

Klass 2 omfattar skogsbestånd som i nuläget är tämligen bra miljö för cinnoberbagge. Arten kan vara noterad eller ej från området. Lokalen har stor potential att varaktigt hysa cinnoberbagge inom 10 år, under förutsättning att biotopen inte försämras.

Övergripande miljöbeskrivning av klass 2-områden

Habitatet kan ha likheter med ett klass 1-objekt men skogen är ofta yngre än 80 år och/eller har ganska sparsamt inslag av döende och döda träd, särskilt av grövre dimensioner. Ibland kan skogsbestånden vara äldre, men är då vanligtvis barrdominerade med inslag av lövträd. Andelen lövträd i klass 2-områden kan variera men är vanligen hög.

Substrattillgång i klass 2-områden

Ett klass 2-objekt har glest inslag av döda, klenta till medelgrova aspar, sälgar, almar och/eller tallar. Grova döda träd (stamdiameter >40 cm) saknas mestadels.

Klass 2. Äldre hygge med överståndare, men få döda träd än så länge.

Klass 2. Igenväxningsmark med medelåldriga aspar.

Klass 2. Medelåldrig skog.

Klass 3

Skogsbestånd av klass 3 har potential på lång sikt att hysa cinnoberbagge, om cirka 30 år eller längre, under förutsättning att nuvarande lämpliga trädslag och framtida passande substrat inte reduceras.

Övergripande miljöbeskrivning av klass 3-områden

Beståndet är vanligtvis ungt och har i dagsläget ofta rik förekomst av asp och/eller sälg, yngre än 40 år. Inslag av döende och döda träd är litet. Lövträd förekommer som på lång sikt kan bli substrat för cinnoberbagge, om förutsättningarna inte försämras.

Substrattillgång i klass 3-områden

Beståndet saknar grova träd och i regel förekommer döende/döda träd fåtaligt.

Klass 3. Ung asp i åkerbryn som på lång sikt kan utvecklas till passande habitat för cinnoberbaggen.

Klass 3. Ungt aspbestånd.

Klass 0

Skogsbestånd som inte når upp till klass 1-3 och därmed inte har potential att utgöra någon bestående livsmiljö inom cirka 30 år förs till klass 0. I vissa fall kan fynd av cinnoberbagge förekomma även i områden med klass 0. Dessa fynd utgör dock undantagsfall och det saknas i övrigt förutsättningar för arten att finnas kvar eller återkomma till området i närtid. För klass 0-objekt behöver inte något protokoll fyllas i men de märks ut digitalt i karta på samma sätt som klass 1-3.

Bilaga Protokoll för dokumentation av potentiella cinnoberbaggemiljöer i fält

Bilaga till Klassningsmetodik för potentiella livsmiljöer för cinnoberbagge i Uppsala kommun

Inventerare:

Datum:

Lokal:

Beståndsnr:

Klassning:

Areal (ha):

Beskrivning:

Förekomst av cinnoberbagge i beståndet (larv/imago)*¹

Fynd 2021–24	Äldre fynd 2010–20	Trolig förekomst	Möjlig förekomst	Troligen ingen förekomst

Beståndets ålder – med eller utan överståndare

Genomsnitt Överståndare	<40 år saknas	40–80 år få	>80 år flera

Andel asp i beståndet:	<5 %	5–20%	21–50%	>50 %

Förekomst av:

Asp; levande >40 cm i diameter	nej	få	flera
Asp; död med bark >40 cm i diameter	nej	få	flera
Asp; död med bark 20–40 cm i diameter	nej	få	flera
Faunadepå; asp >20 cm i diameter	nej	få	flera
Föryngring av asp (sly <2,5 m högt)	nej	glest	rikligt
Betetryck* ² av aspföryngring	aspsly saknas	högt tryck	lågt tryck
Sälg; levande >40 cm i diameter	nej	få	flera
Sälg; död med bark >20 cm i diameter	nej	få	flera
Tall; levande >40 cm i diameter	nej	få	flera
Tall; död med bark >30 cm i diameter	nej	få	flera
Alm; döende/död m bark >15 cm i diameter	nej	få	flera
Alm; död utan bark >15 cm i diameter* ³	nej	få	flera
Bete (inhägnat – tamdjur)	nej	tidigare	pågående

*¹Trolig förekomst: Lämpligt substrat förekommer, till exempel grov, död asp eller mycket död ved av andra lämpliga trädslag.

*¹Möjlig förekomst: Lämpligt substrat finns bara sparsamt eller att den döda veden är klen.

*²Högt betestryck av vilt (älg/rådjur): ingen eller mycket svag föryngring av asp.

*²Lågt betestryck av vilt (älg/rådjur): föryngring av asp förekommer spritt eller i grupper.

*³Död alm utan bark kan indikera att cinnoberbaggen har funnits tidigare i området.

Bilaga 2

Klassning av förstärkningsytor

I denna bilaga finns kartor som visar förstärkningsytornas klassning.

Bilaga 2a Klassning av förstärkningsytor i Stenhagen-Rickomberga-Flogsta

Bilaga 2b Klassning av förstärkningsytor i Hågadalen-Nåsten

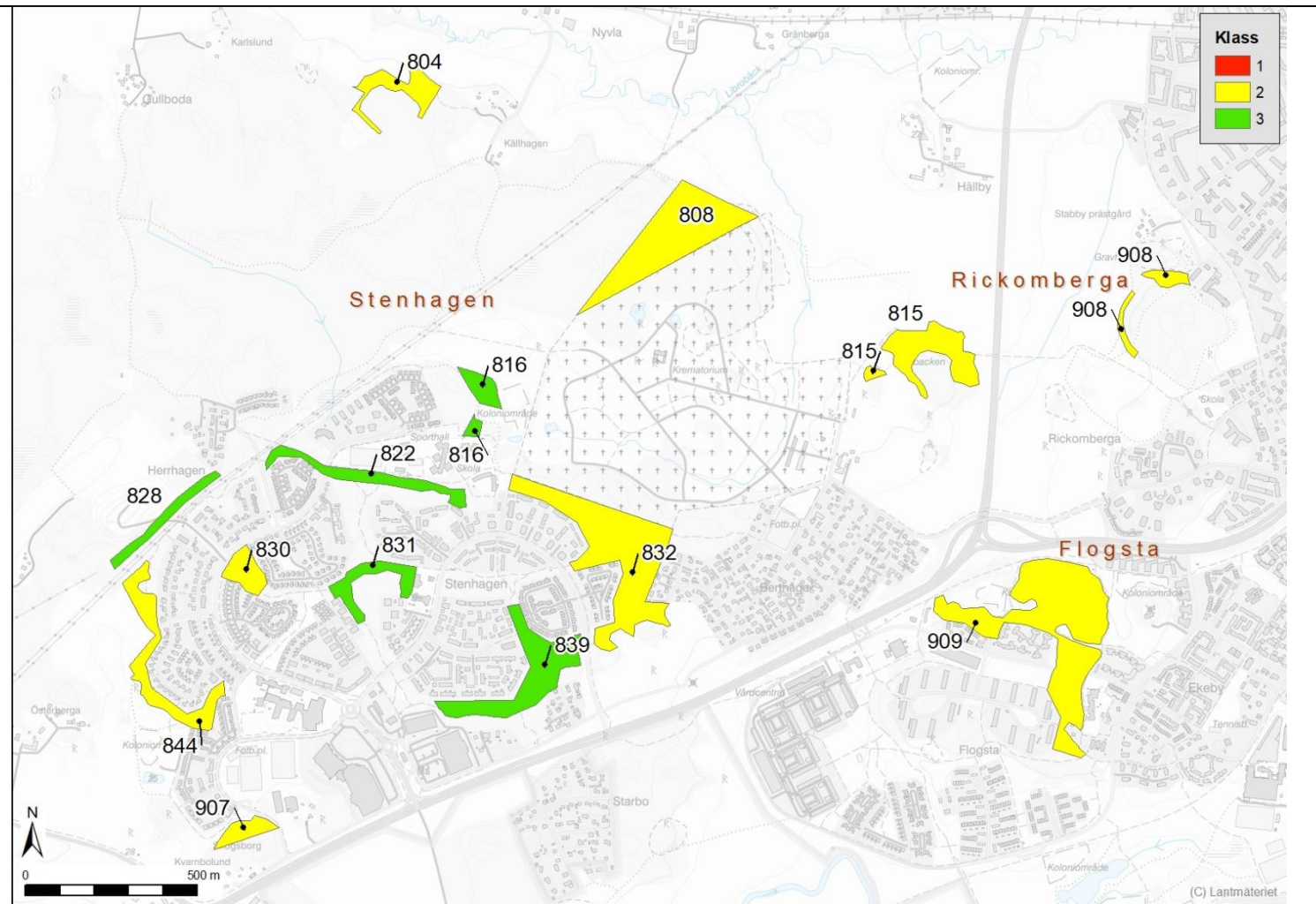
Bilaga 2c Klassning av förstärkningsytor i Vårdsätra

Bilaga 2d Klassning av förstärkningsytor i Rosendal

Bilaga 2e Klassning av förstärkningsytor i Hammarskog

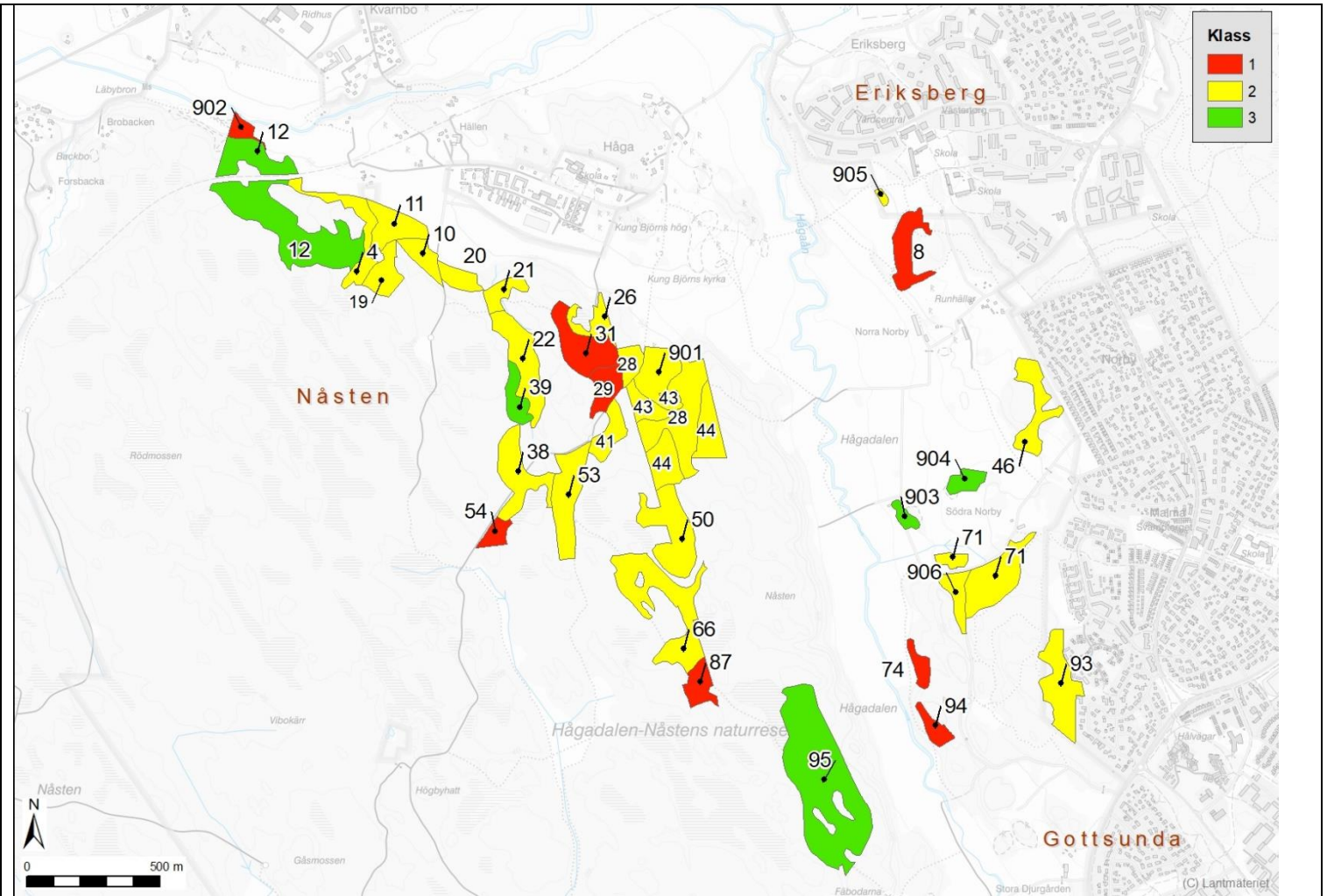
Bilaga 2a

Klassning av förstärkningsytor i Stenhagen-Rickomberga-Flogsta

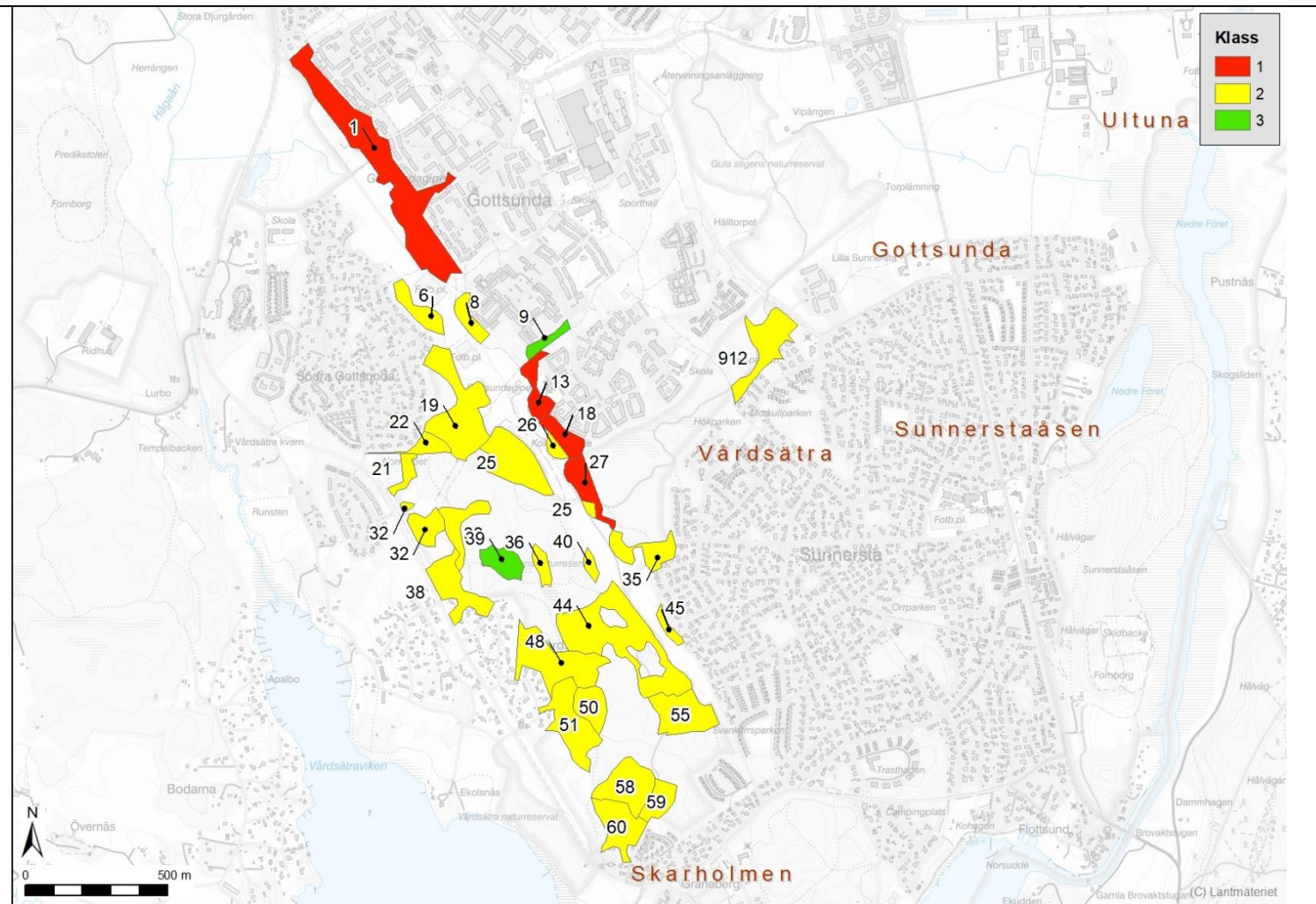
Bilaga 2b

Klassning av förstärkningsytor i Hågadalen-Nåsten

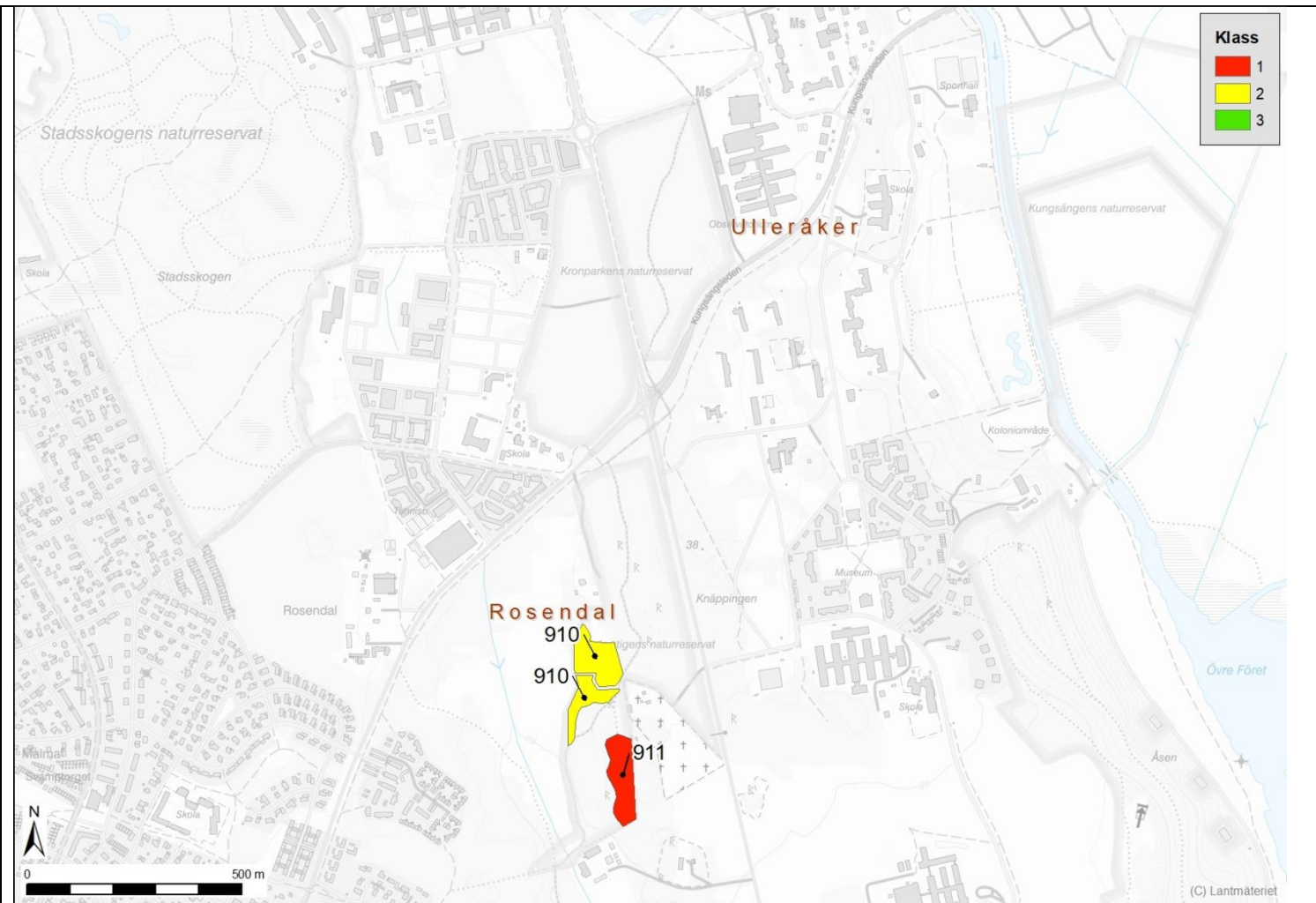
Bilaga 2c

Klassning av förstärkningsytor i Vårdsätra

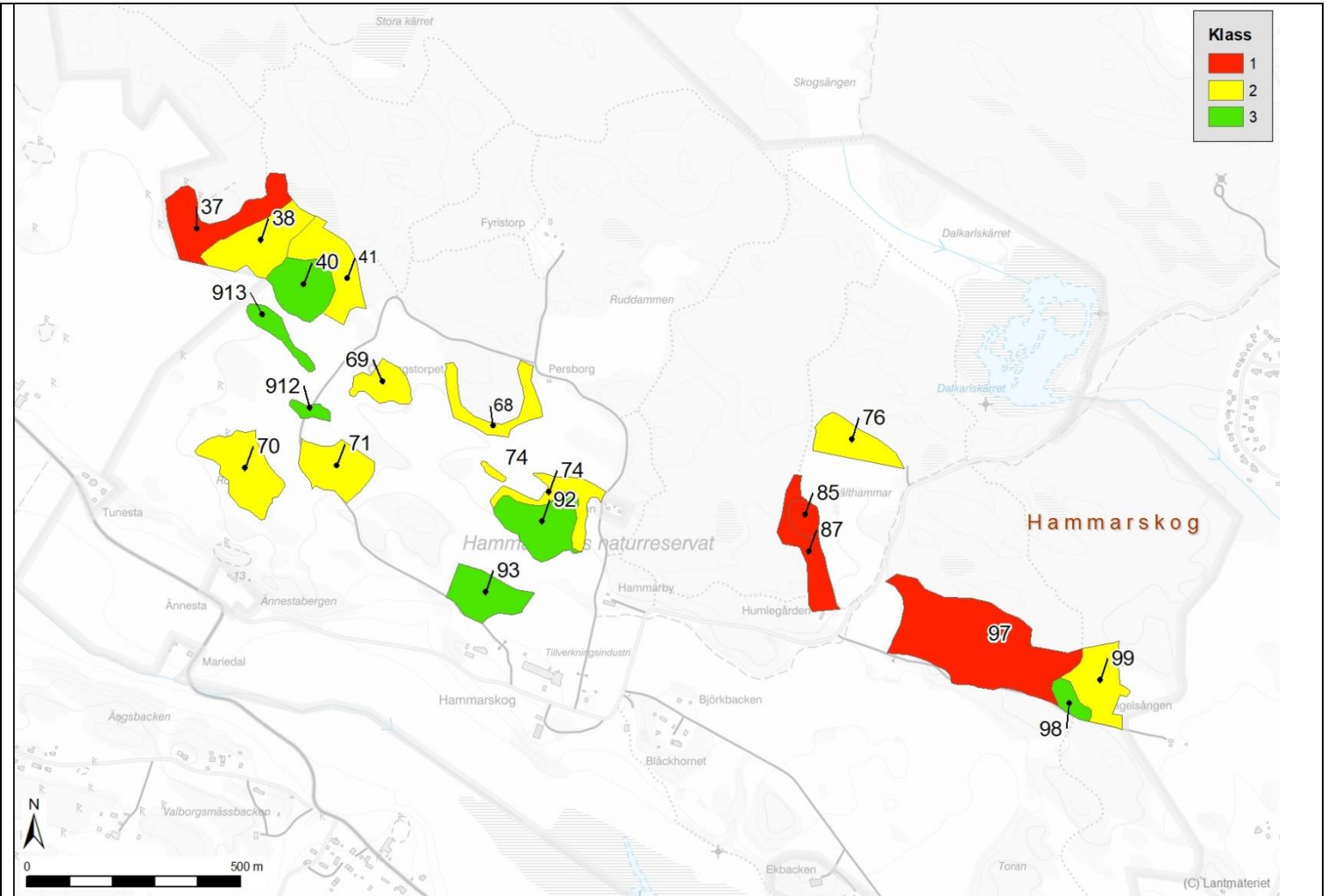
Bilaga 2d

Klassning av förstärkningsytor i Rosendal

Bilaga 2e

Klassning av förstärkningsytor i Hammarskog

Bilaga 3

Primär skötselåtgärd i respektive förstärkningsyta

I denna bilaga finns kartor som visar den primära skötselåtgärd som föreslås i respektive förstärkningsyta.

Bilaga 3a Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Stenhagen-Rickomberga-Flogsta

Bilaga 3b Primär skötselåtgärd förstärkningsytor i Hågadalen-Nåsten

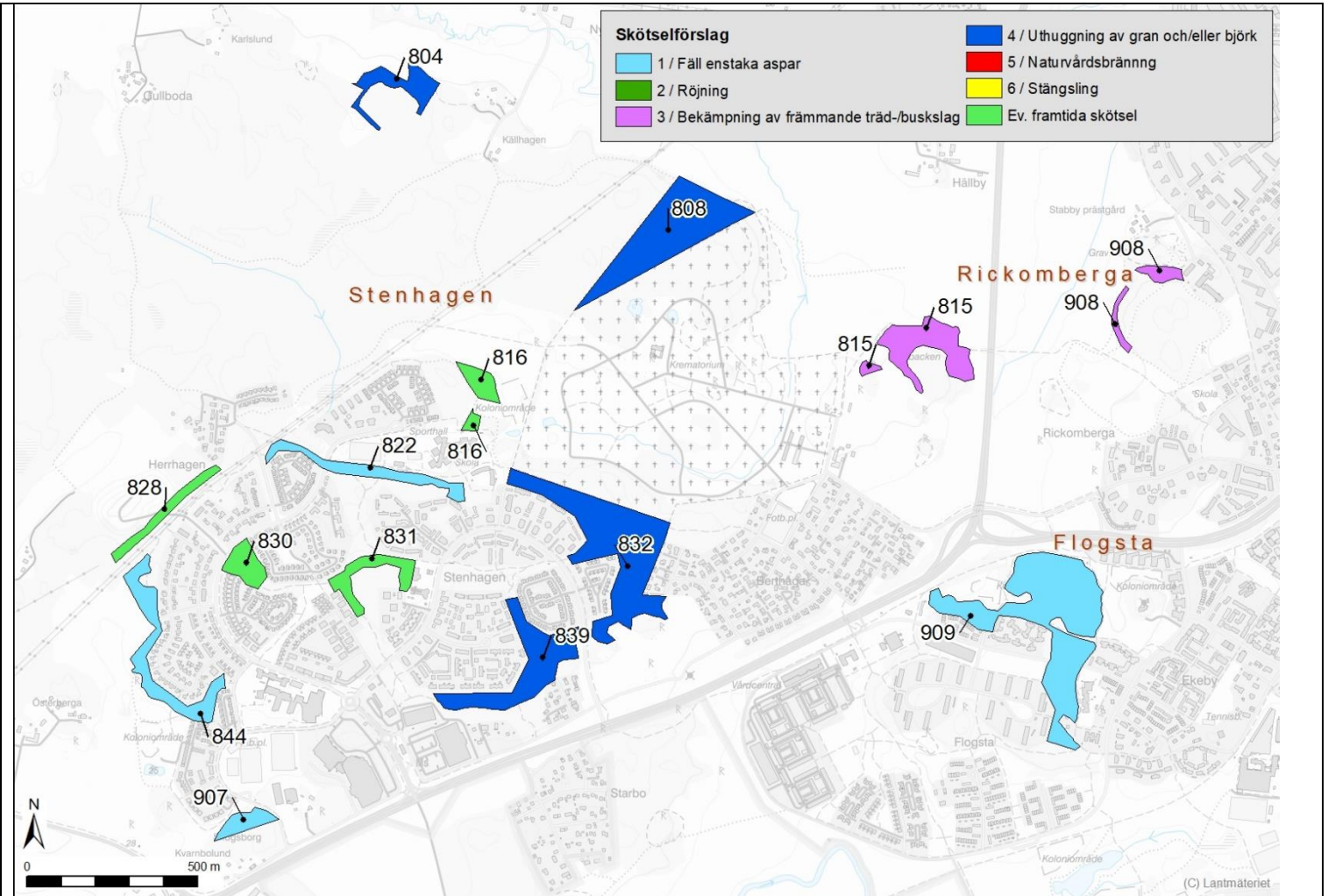
Bilaga 3c Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Vårdsätra

Bilaga 3d Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Rosendal

Bilaga 3e Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Hammarskog

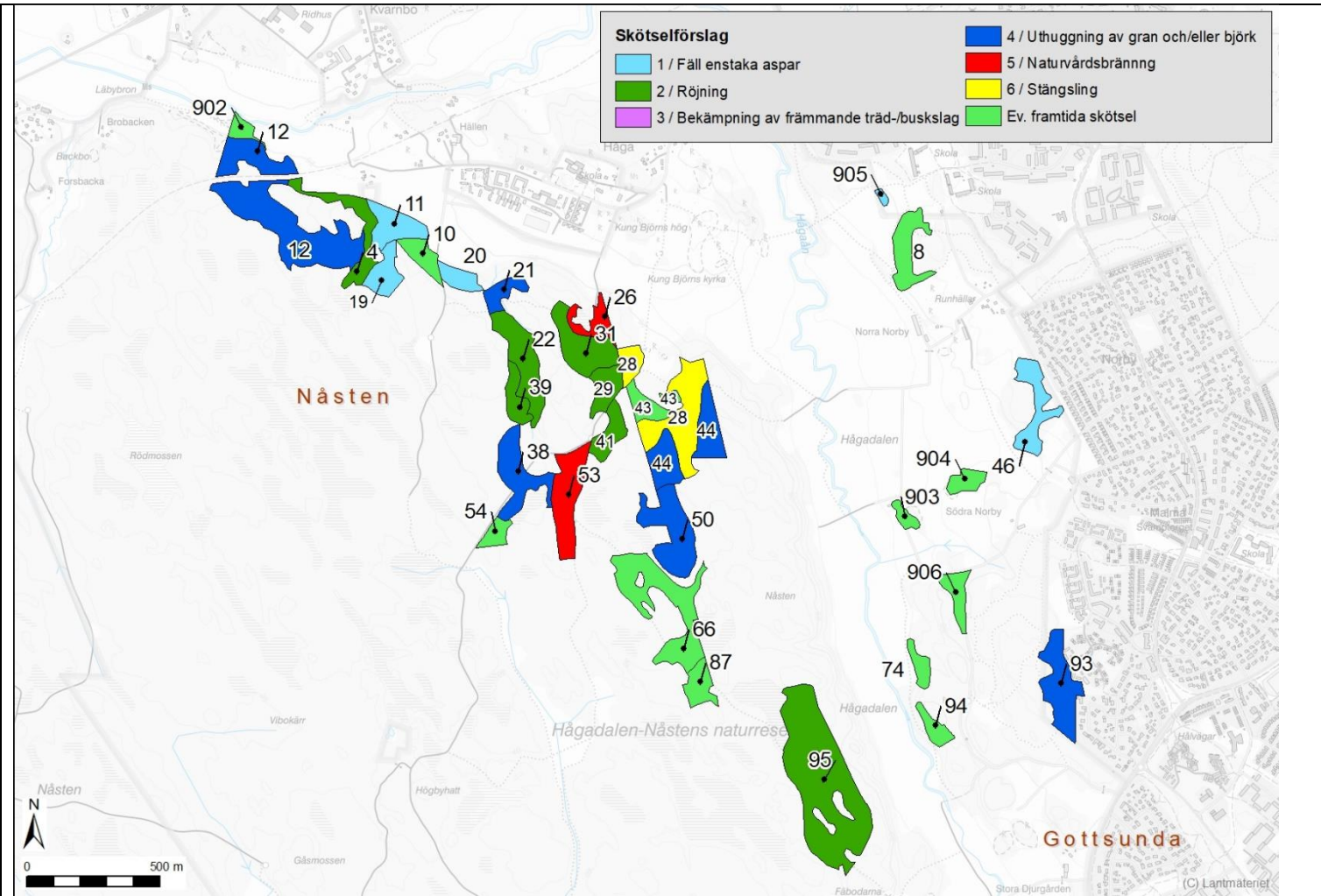
Bilaga 3a

Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Stenhagen-Rickomberga-Flogsta

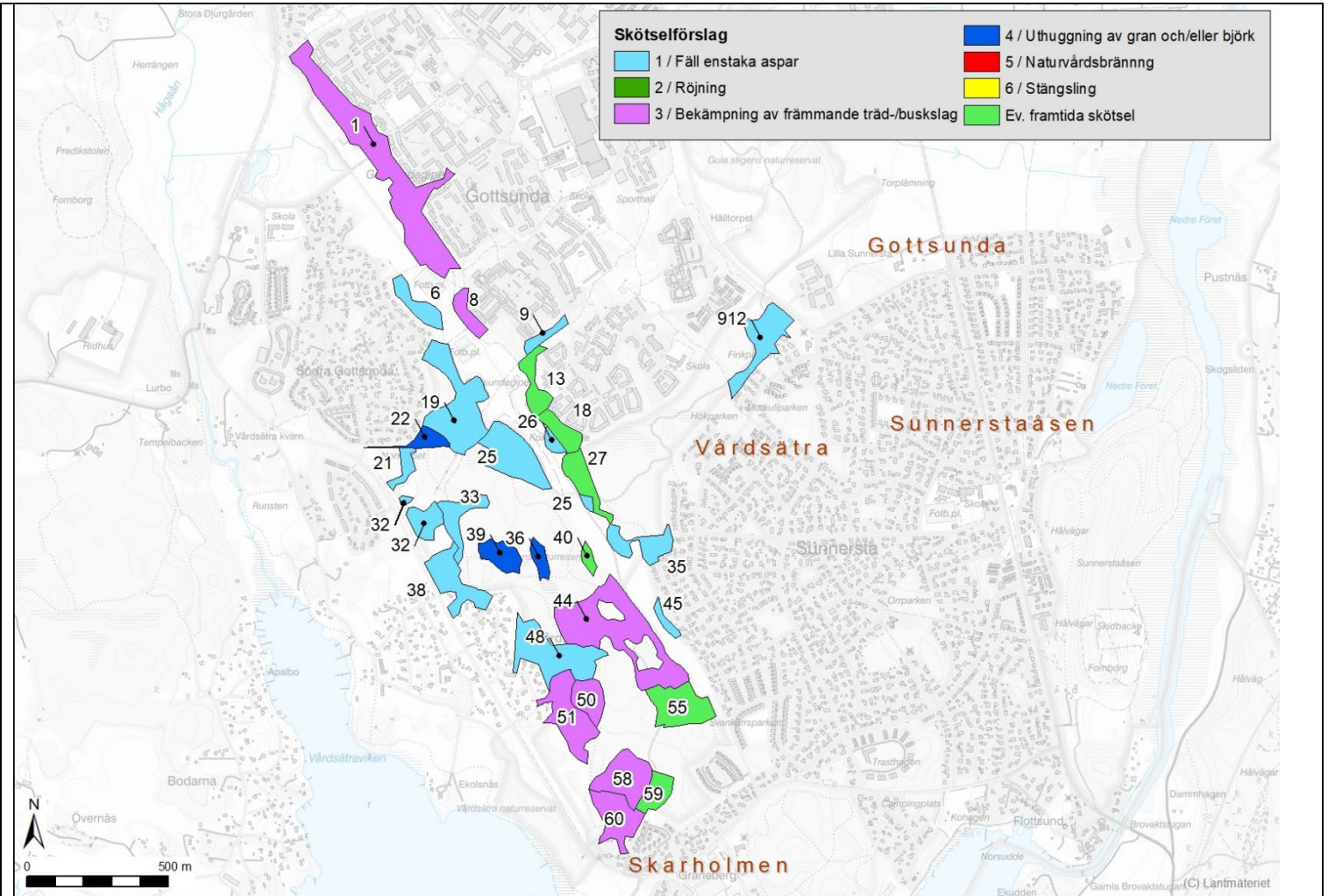
Bilaga 3b

Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Hågadalen-Nåsten

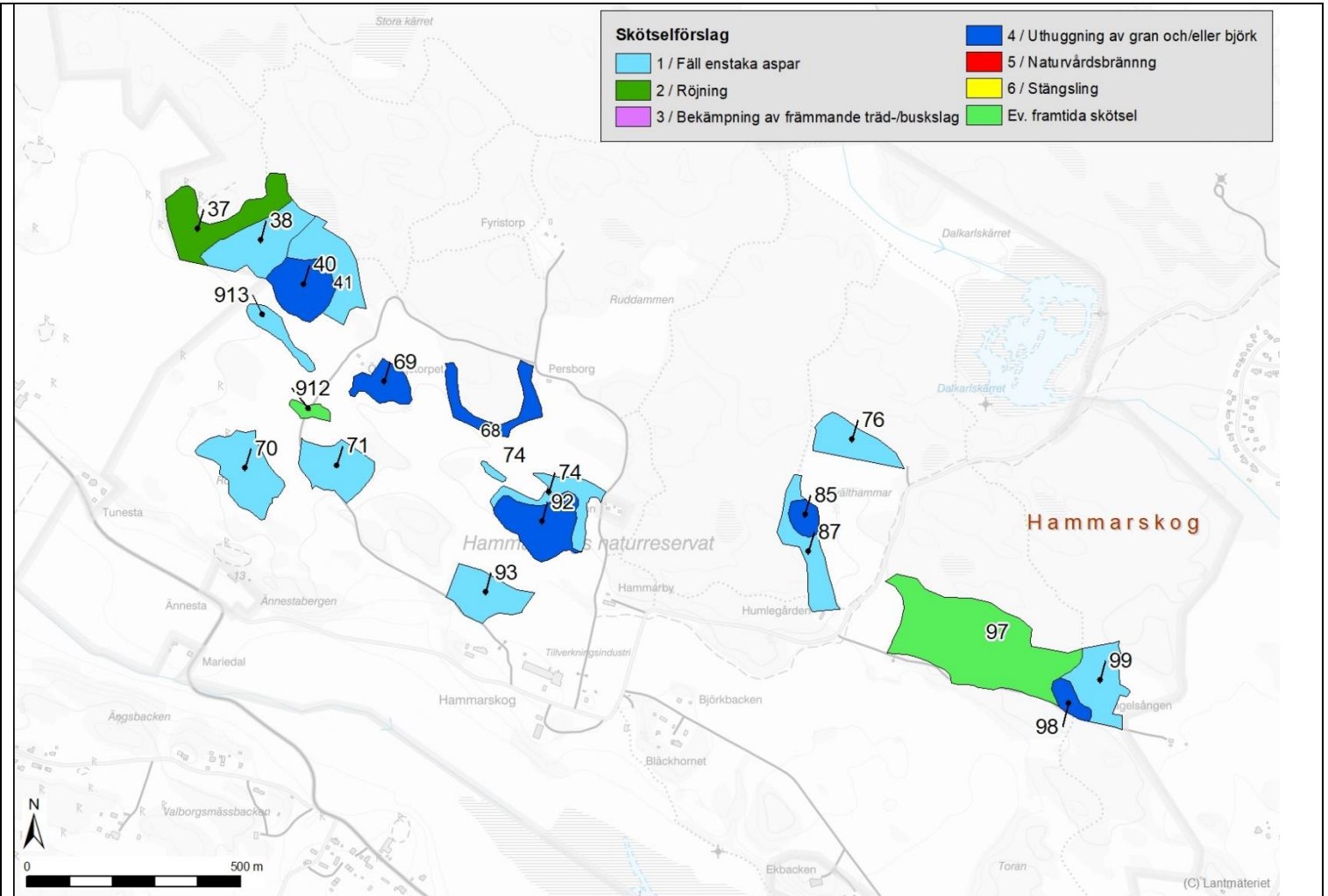
Bilaga 3c

Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Vårdsätra

Bilaga 3e

Primär skötselåtgärd i förstärkningsytor i Hammarskog

Bilaga 4

Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor

I denna bilaga finns kartor som visar resultatet av den klassning som gjordes november 2023 till september 2024 av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor.

Bilaga 4a Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Stenhagen-Rickomberga-Flogsta

Bilaga 4b Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Hågadalen-Nåsten-Eriksberg

Bilaga 4c Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Gottsunda

Bilaga 4d Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Vårdsätra-Sunnersta

Bilaga 4e Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Rosendal-Ulleråker

Bilaga 4f Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Hammarskog

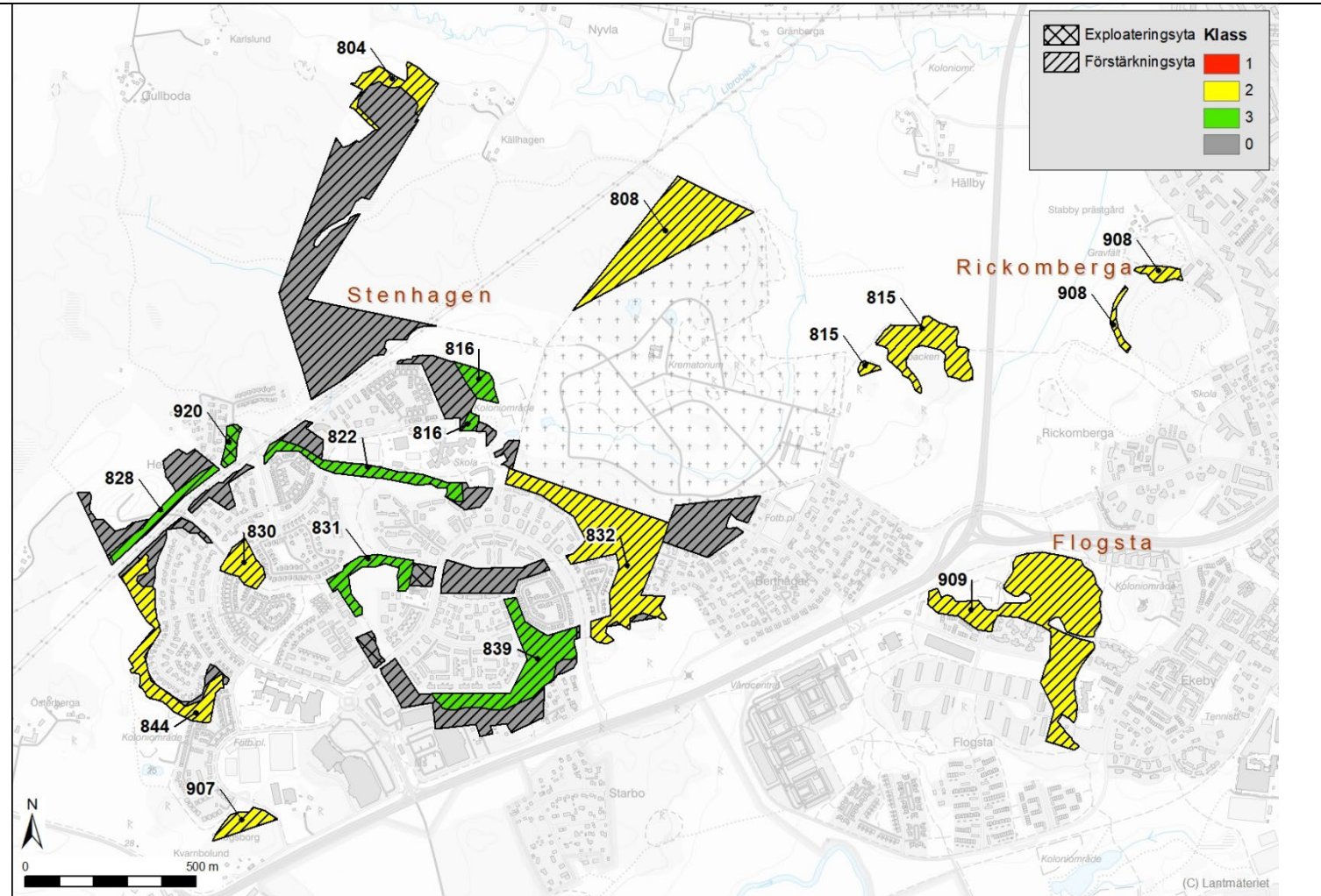
Bilaga 4g Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Ultuna-Sävja

Bilaga 4h Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i norra Lunsen-östra Sävja

Bilaga 4i Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor i Gränby-Årsta

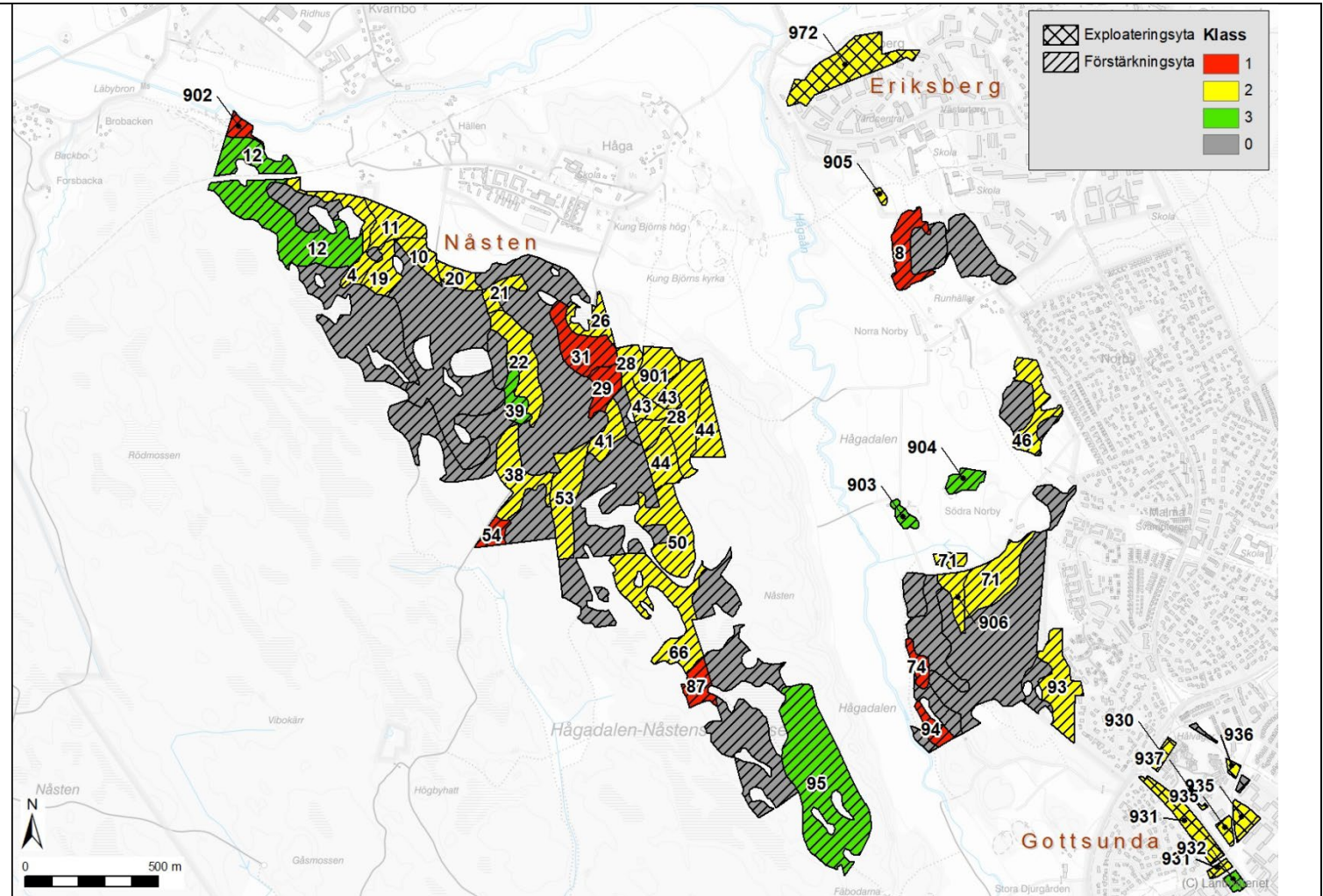
Bilaga 4a

Klassning av planerade
exploateringsområden
och potentiella
förstärkningsytor,
Stenhagen-
Rickomberga-Flogsta

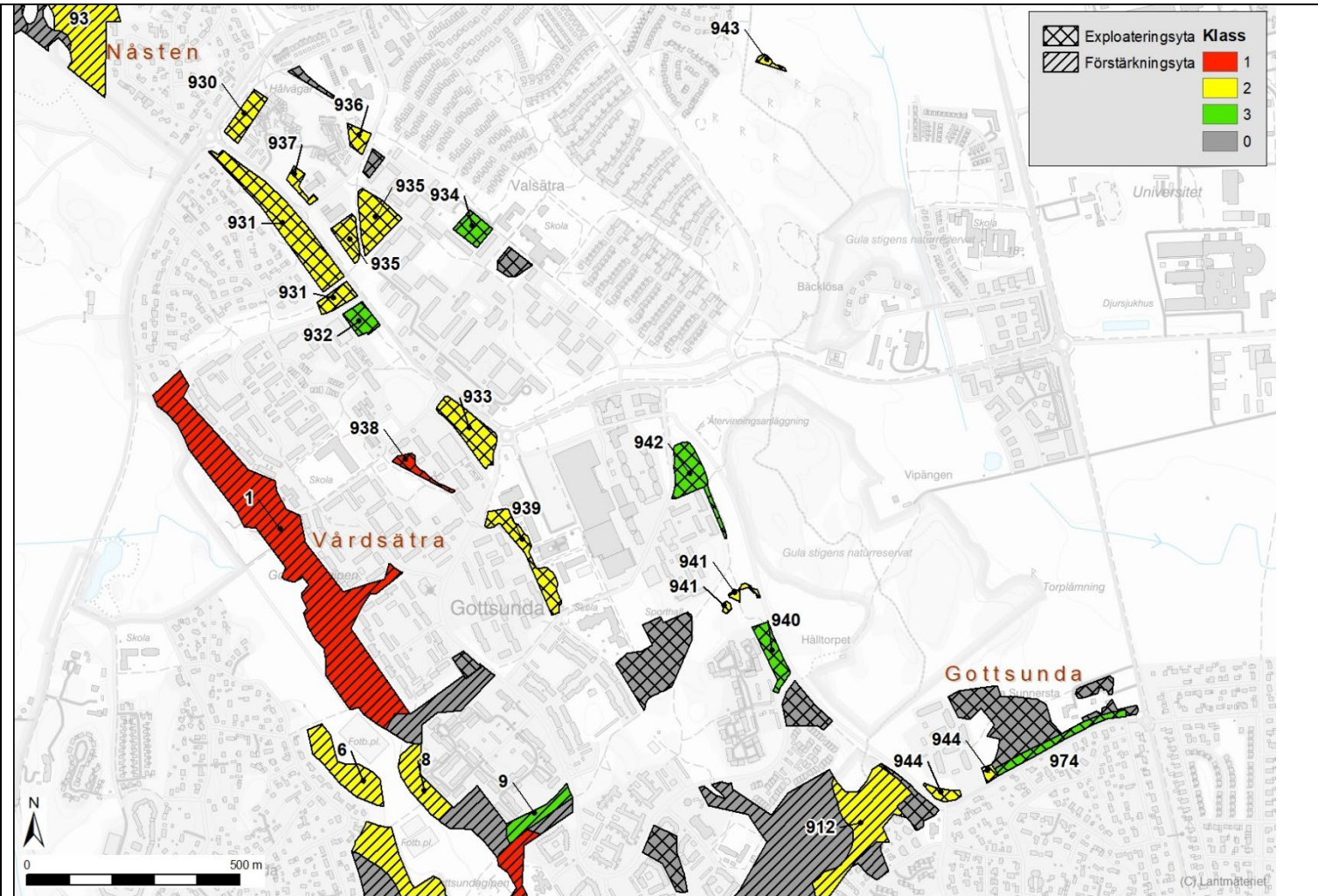
Bilaga 4b

Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor, Hågadalen-Nåsten-Eriksberg

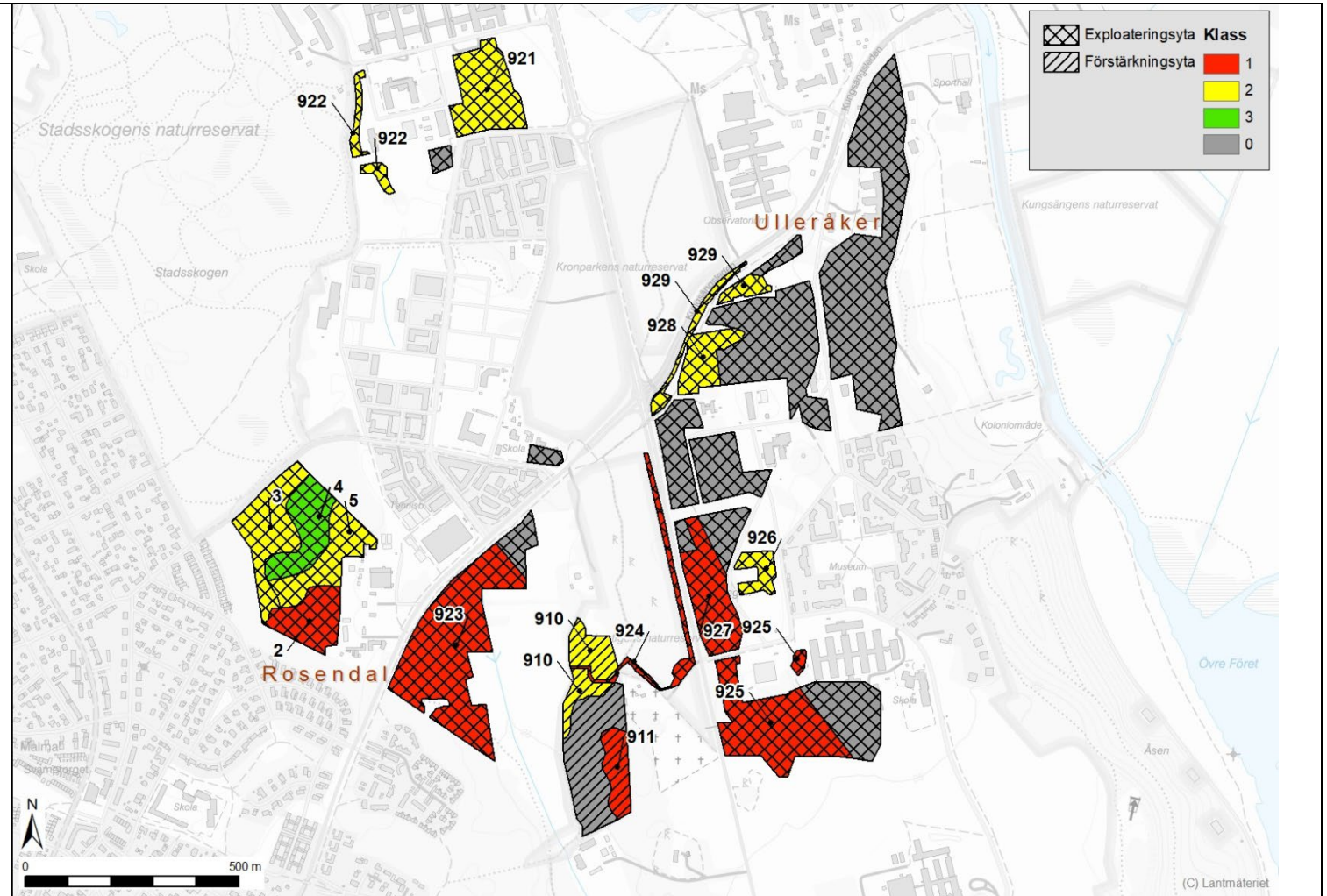
Bilaga 4c

Klassning av planerade
exploateringsområden
och potentiella
förstärkningsytor,
Gottsunda

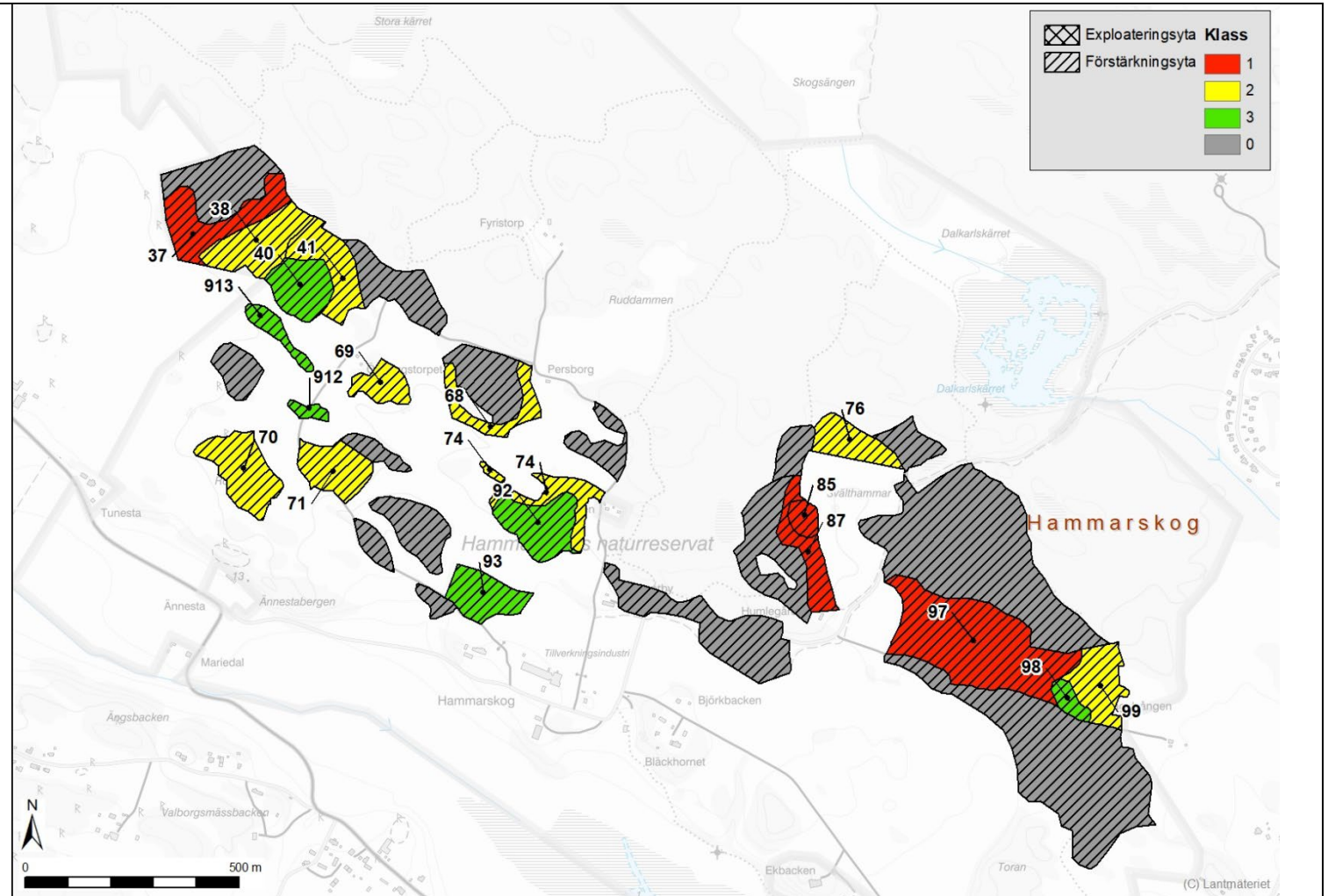
Bilaga 4e

Klassning av planerade
exploateringsområden
och potentiella
förstärkningsytor,
Rosendal-Ulleråker

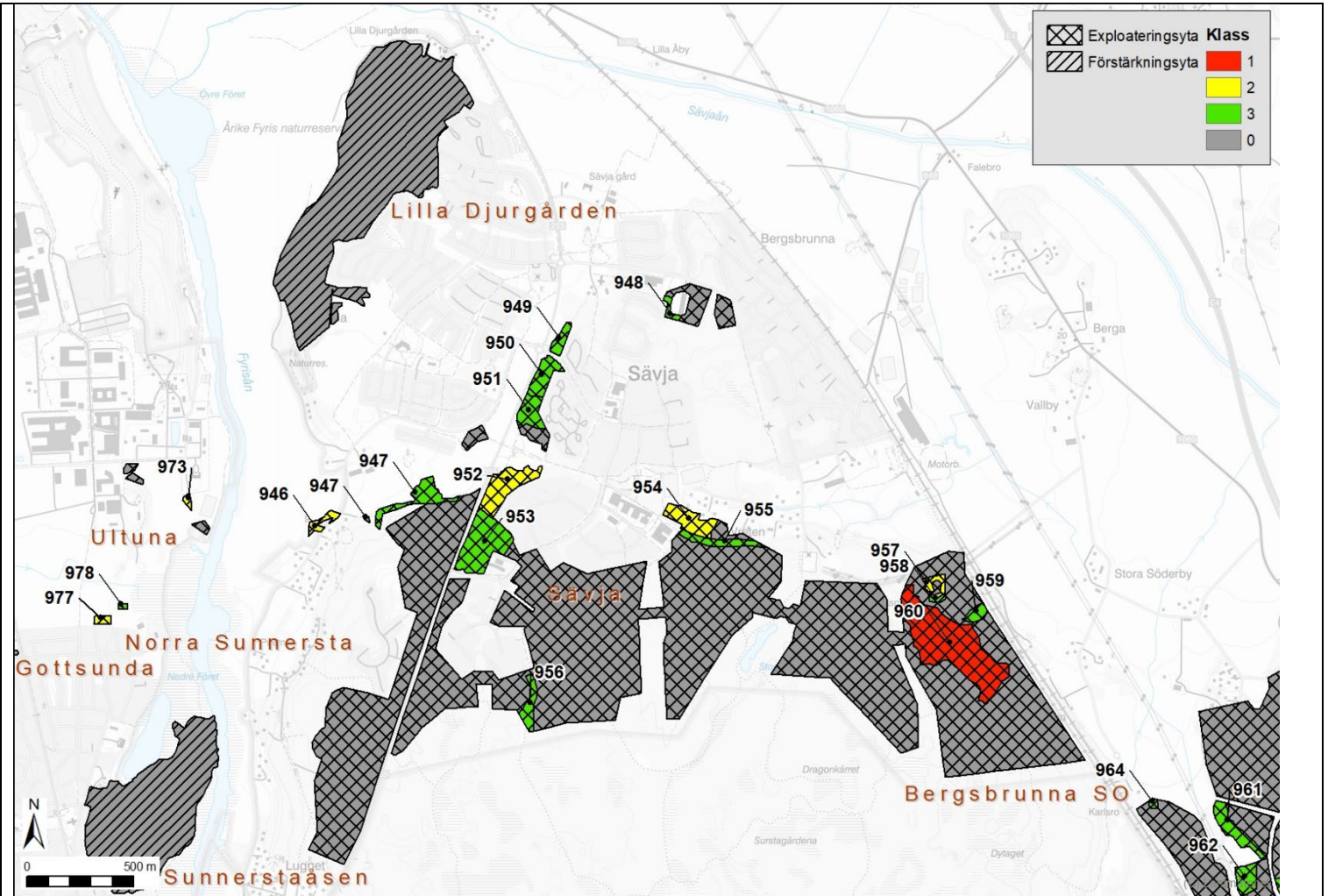
Bilaga 4f

Klassning av planerade
exploateringsområden
och potentiella
förstärkningsytor,
Hammarskog

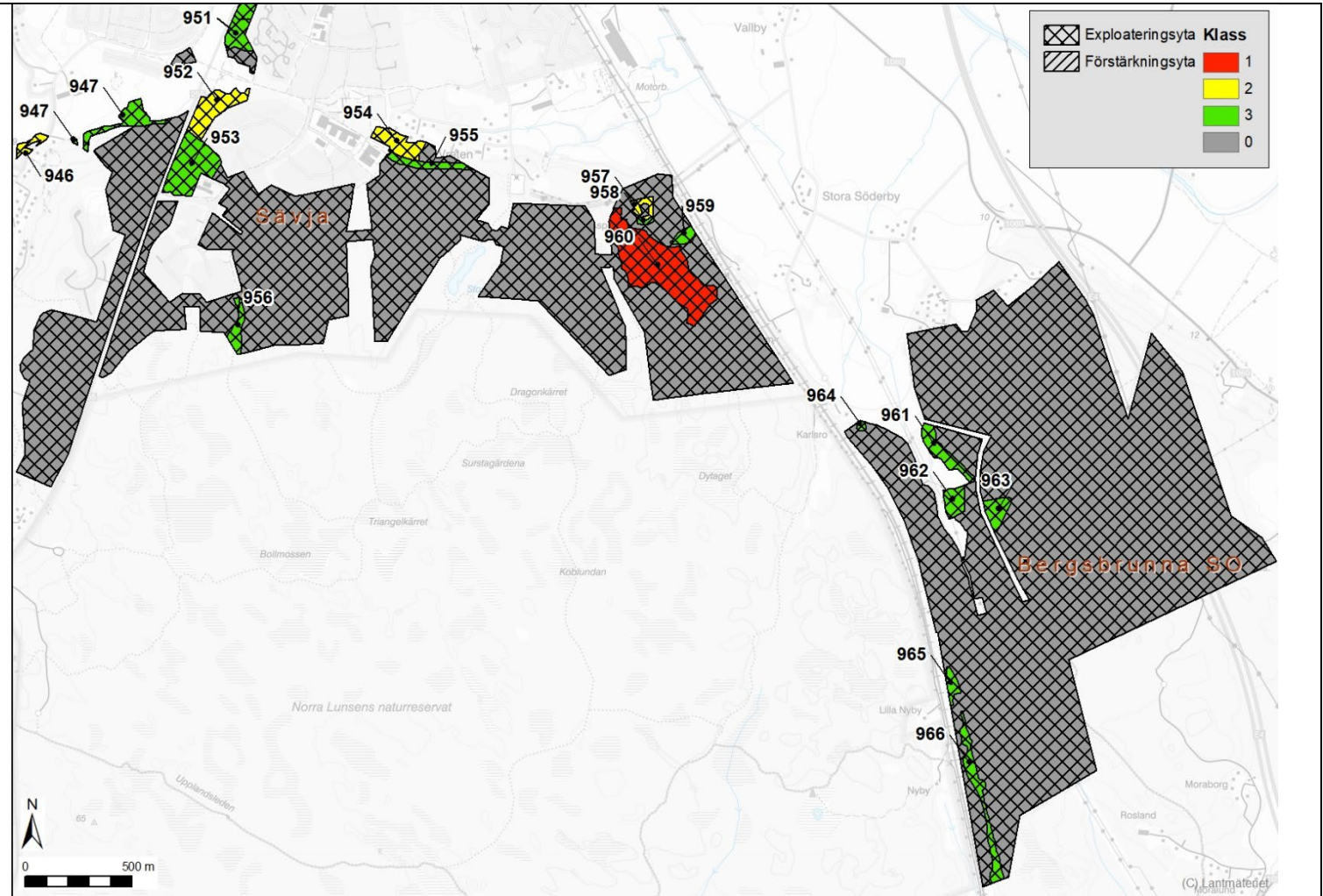
Bilaga 4g

Klassning av planerade
exploateringsområden
och potentiella
förstärkningsytor,
Ultuna-Sävja

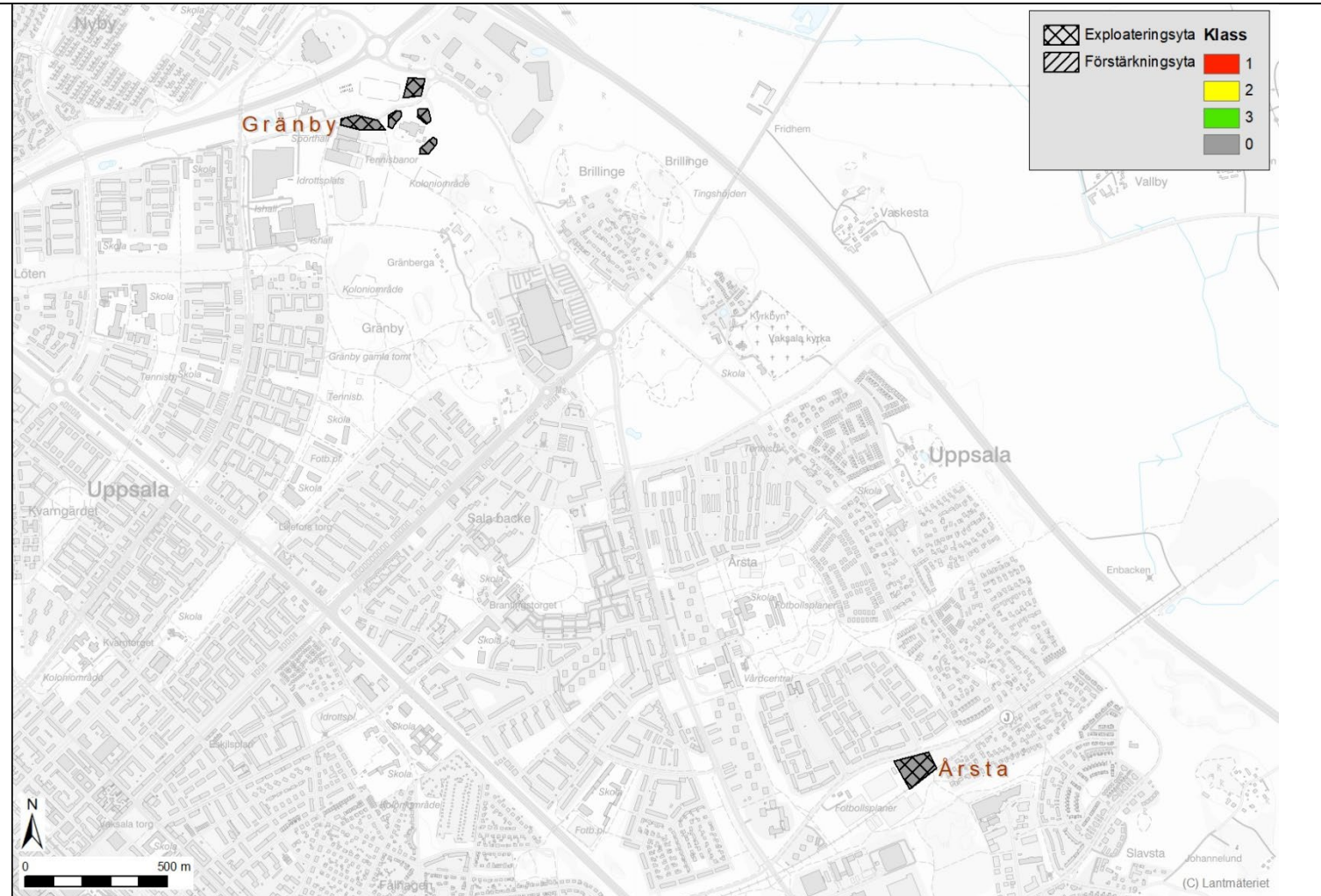
Bilaga 4h

Klassning av planerade exploateringsområden och potentiella förstärkningsytor, norra Lunsen-Bergsbrunna SO

Bilaga 4i

Klassning av planerade
exploateringsområden
och potentiella
förstärkningsytor,
Gränby-Årsta

Skötselplan avseende förstärkningsytor för cinnoberbagge

Gatu- och samhällsmiljönämnden

2025-03-19

Cinnoberbagge

Fridlyst och rödlistad, skyddad enligt artskyddsförordningen.

Trivs i äldre lövdominerade skogar med mycket död ved.

Tillgång till nydöd asp är särskilt viktig för cinnoberbaggen.

Signalart för ett stort antal andra arter.

Uppsala kommun har ett stort ansvar att bevara arten eftersom den i Sverige främst finns inom kommunens gränser.

Vad är förstärkningsytor och varför behövs de?

VAD?

Förstärkningsytor uppstår när vi skapar platser i naturen där cinnoberbaggen trivs och där nya livsmiljöer kan utvecklas.

VARFÖR?

Förstärkningsytor behöver skapas för att den planerade exploateringen inom Uppsala kommun gör att många av de befintliga livsmiljöerna försvinner.

Genom att skapa förstärkningsytor för cinnoberbagge kommer populationerna av cinnoberbagge kunna bibehållas eller stärkas.

Kommunen behöver kunna visa för länsstyrelsen i plan- och tillståndsprocesser hur vi långsiktigt säkrar livsmiljöerna.

Skötselåtgärder enligt skötselplan

Fällning av enstaka aspar

Röjning

Bekämpning av främmade träd- och buskslag

Uthuggning av gran och björk

Naturvårdsbränning

Stängsling

Cinnoberbagge

Stadsbyggnadsförvaltningen
Rapport

Datum:
2024-06-28

Diarienummer:
PBN-2021-00-1386
KSN-2024-00-806

Handläggare:
Gry Benediktson, Anna Jakobsson, Jochen Schreiber

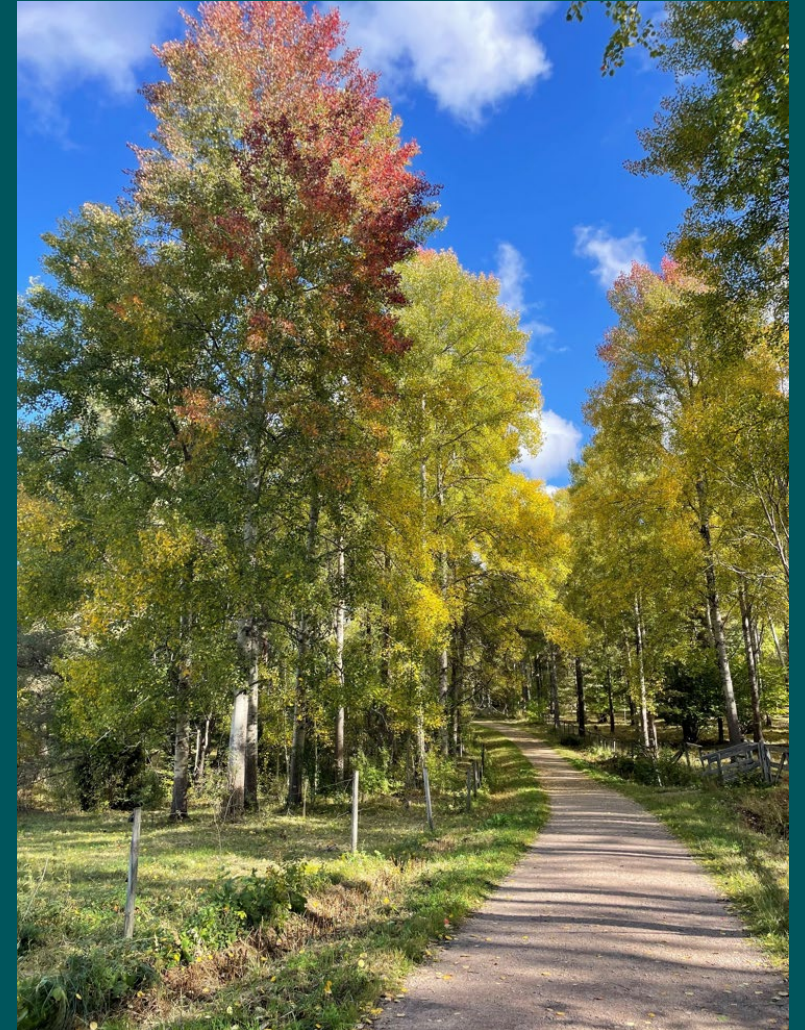
Version/DokumentID: Version 1

Skötselplan för förstärkningsytor i och kring Uppsala stad

Syftet med skötselåtgärderna

Syftet med skötselåtgärderna är att förbättra cinnoberbaggens livsmiljöer, genom att kontinuerligt säkerställa tillgången till nydöd asp och att långsiktigt främja tillväxtvolymen av asp i utvalda förstärkningsytor.

Placering av förstärkningsytor

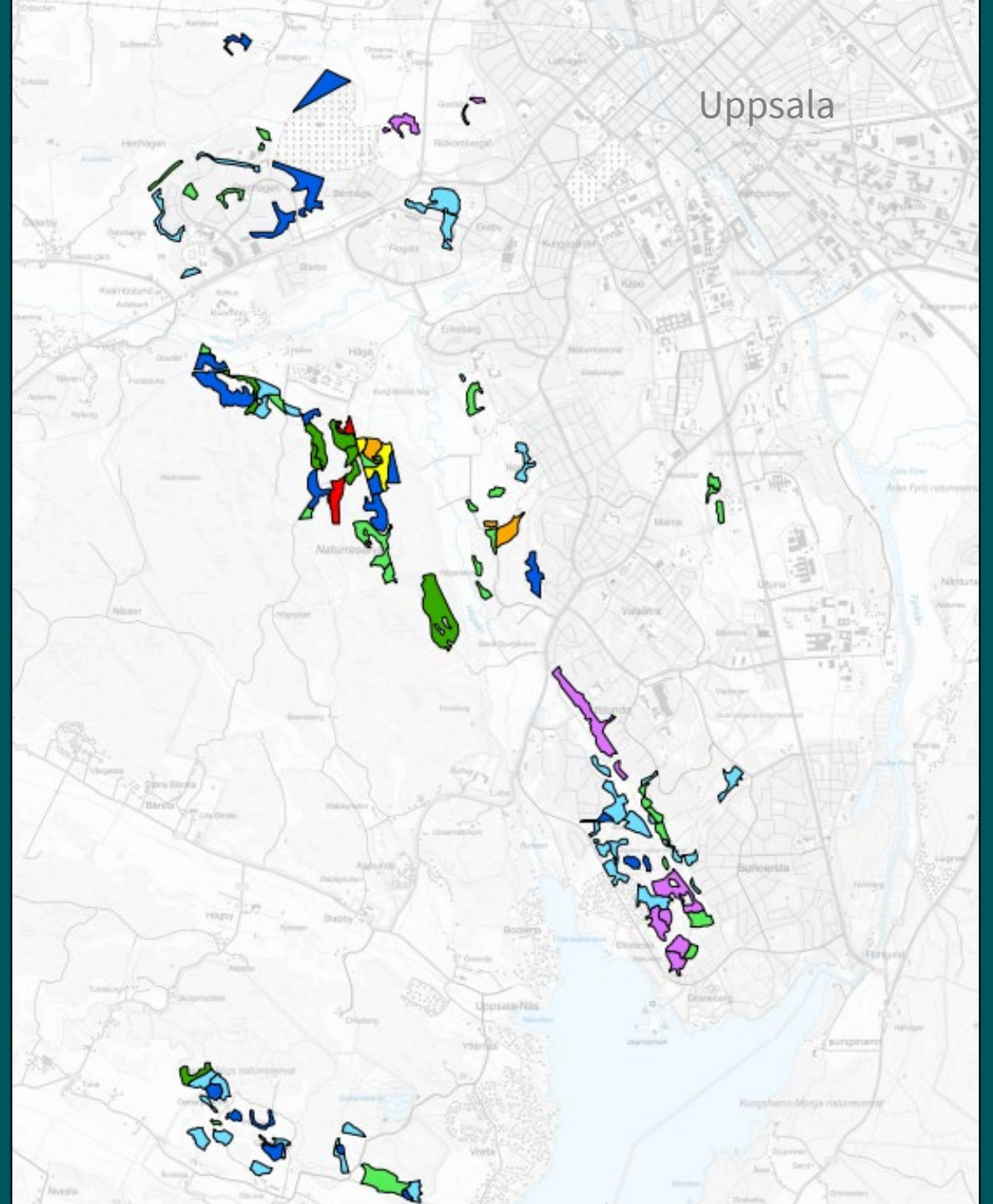
Vårdsätra

Hågadalen-Nåsten

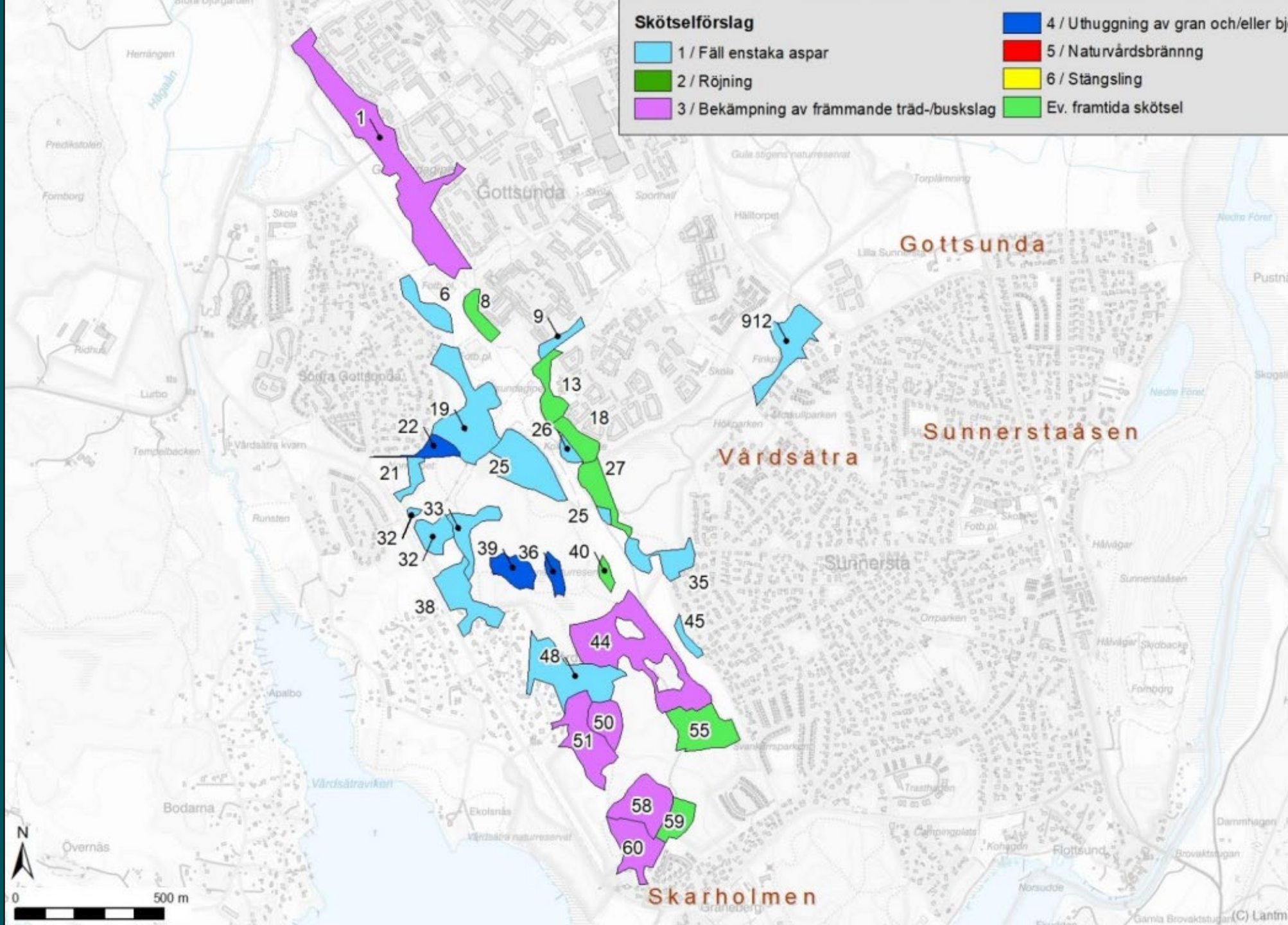
Stenhagen-Rickomberga-Flogsta

Rosendal

Hammarskog

Exempel på åtgärder – Vårdsätra - Gottsunda

Fällning av
enstaka aspar,
Gottsunda

Uthuggning av
gran,
Vårdsätra

Röjning av
gran och
björk,
Vårdsätra

Uthuggning
av främmande
träd-
/buskslag,
Vårdsätra

På känsliga
marker kan
häst användas
för att förflytta
stockar och ris

Uthuggning
av gran,
Stenhagen

Naturvårds-
bränning
Hågadalen
Nåsten

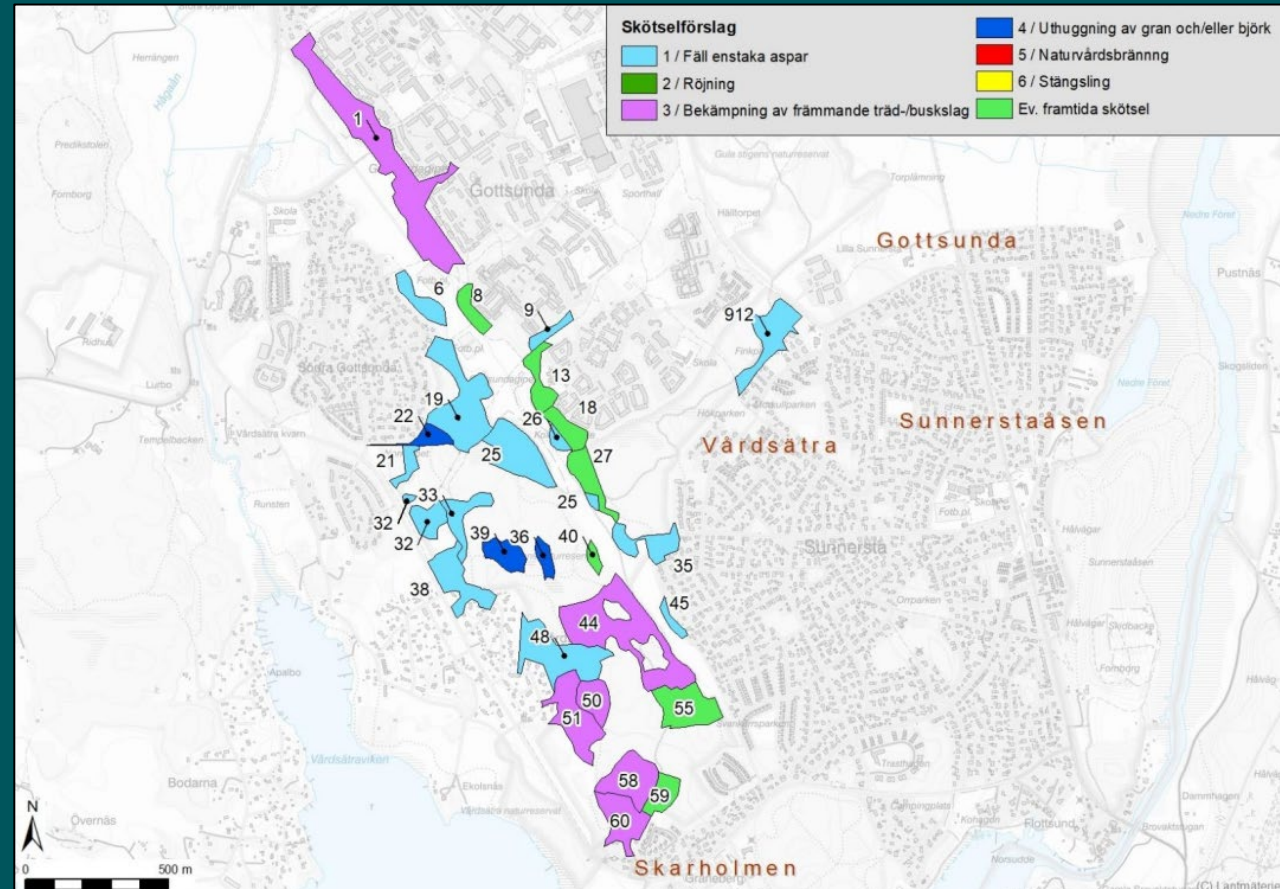
Röjning av
häggmispel,
Rickomberga

Justeringar i framtiden

Åtgärderna ska följa
bestämmelserna för naturreservatet

Åtgärderna kan behöva justeras
efterhand

Förslag till beslut

Gatu- och samhällsmiljönämnden beslutar

1. **att** godkänna skötselplanen för förstärkningsytor i och kring Uppsala stad i enlighet med **bilaga 1**, samt
2. **att** ge stadsbyggnadsförvaltningen mandat att vid behov justera åtgärderna i skötselplanen men bibehålla den totala mängd och kvalitet på livsmiljöer som redovisas i skötselplanen.

